

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ**

**ΜΑΘΗΜΑ:
ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ**

**ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΚΛΕΓΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚΛΕΓΕΣΘΑΙ
ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ**

**ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
Κος ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Γ. ΑΝΤΡΕΑΣ**

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ:
2005 – 2006
ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΜΑΣΤΟΡΗ ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ – ΑΓΓΕΛΙΚΗ
Α.Μ.: 1340200300282
Η΄ ΕΞΑΜΗΝΟ**

**ΑΘΗΝΑ,
ΜΑΙΟΣ 2006**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α΄ ΜΕΡΟΣ

1.- ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

2.- ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

2.1.- Πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα

2.1.1.- Ατομικά δικαιώματα (status regativus)

2.1.2.- Κοινωνικά δικαιώματα (status socialis)

2.1.3.- Πολιτικά δικαιώματα (status activus)

2.2.- Αμυντικό, προστατευτικό και διεκδικητικό περιεχόμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων

2.2.1.- Αμυντικό περιεχόμενο

2.2.2.- Προστατευτικό περιεχόμενο

2.2.3.- Διασφαλιστικό περιεχόμενο

3.- ΑΣΚΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

3.1.- Η άσκηση του δικαιώματος

3.2.- Η ικανότητα άσκησης

3.3.- Ελευθερία και όροι (χρόνος, τόπος, τρόπος)

3.4.- Οριοθετήσεις και περιορισμοί

4.- ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

4.1.- Ορισμός των πολιτικών δικαιωμάτων

4.2.1.- Η αμυντική διάσταση των πολιτικών δικαιωμάτων

4.2.2.- Η προστατευτική διάσταση του πολιτικού δικαιώματος

4.2.3.- Η διασφαλιστική διάσταση των πολιτικών δικαιωμάτων

5.- ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΚΛΕΓΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚΛΕΓΕΣΘΑΙ

5.1.- Το δικαίωμα του εκλέγειν

5.2.- Το δικαίωμα του εκλέγεσθαι

Β΄ ΜΕΡΟΣ**1.- ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΙ**

1.1.- Η θεσμική ερμηνεία

1.2.- Γενικό και ειδικό πεδίο εφαρμογής των συνταγματικών δικαιωμάτων

1.3.1.- Η θεσμική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων

1.3.2.- Οι θεσμοί

1.3.3.- Οι ειδικές σχέσεις

1.3.4.- Θεσμικό περιεχόμενο

1.4.- Η αρχή της βασικής ισχύος των συνταγματικών δικαιωμάτων

2.- ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΚΕΣ Ή ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ**3.- Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΩΣ ΕΙΔΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΚΗ ΣΧΕΣΗ****Γ΄ ΜΕΡΟΣ****1.- Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΚΤΙΣΗΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΗΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΠΟΙΝΗΣ**

1.1.- Ο θεσμός των φυλακών

1.2.- Η σχέση κράτους και φυλακισμένων ως ειδική κυριαρχική σχέση

1.3.- Τα δικαιώματα των κρατουμένων

2.- ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΚΛΕΓΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚΛΕΓΕΣΘΑΙ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

2.1.- Τα πολιτικά δικαιώματα των κρατουμένων

2.2.- Το δικαίωμα εκλέγειν των κρατουμένων

2.2.1.- Τα θετικά και αρνητικά προσόντα του εκλογέα – Το εκλογικό δικαίωμα

2.2.2.- Η στέρηση του ενεργητικού εκλογικού δικαιώματος ως παρεπόμενη ποινή

2.2.3.- Η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους κρατούμενους

2.3.- Δικαίωμα εκλέγεσθαι κρατουμένων

2.3.1.- Τα θετικά προσόντα της εκλογιμότητας

2.3.2.- Η στέρηση του δικαιώματος του εκλέγεσθαι ως συνέπεια στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων

3.- ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

3.1.- Το δικαίωμα της ψήφου (Άρθρο 3 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α.)

3.2.- Η Απόφαση 62/2 της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα «εκλεκτορικά, αστικά και κοινωνικά δικαιώματα των κρατουμένων»

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ – ΛΗΜΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

A.K.	Αστικός Κώδικας
A.Π.	Άρειος Πάγος
άρθρ.	άρθρο
βλ.	βλέπε
εδ.	εδάφιο
ενν.	εννοείται
Ε.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ρώμη 1950), που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974
Εφ.	Εφετείο
Εφ. Κερκ.	Εφετείο Κέρκυρας
Εφ. Λαρ.	Εφετείο Λάρισας
λ.χ.	λόγου χάρη
ν. ή Ν.	νόμος
Ν.Β.	Νομικό Βήμα (περιοδικό)
ό.π.	όπου παραπάνω
παρ.	παράγραφος
π.δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Ποιν. Χρον.	Ποινικά Χρονικά (περιοδικό)
Σ. ή Συντ.	Σύνταγμα
σελ.	σελίδα/-ες
Σωφρ. Κ.	Σωφρονιστικός Κώδικας
Το Σ	Το Σύνταγμα (περιοδικό)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η στέρηση της ελευθερίας του ανθρώπου ως ποινική κύρωση αναπτύχθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα. Η διαρκής εξέλιξη του θεσμού αυτού συνέβαλε στον τονισμό των συνθηκών διαβίωσης του κρατούμενου. Συνέπεια αυτού ήταν η ανάπτυξη στο πεδίο της επιστήμης της έννοιας των «δικαιωμάτων του κρατούμενου». Η επέκταση της έννοιας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο διεθνές επίπεδο μέσω κυρίως των διακηρύξεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και έως σήμερα με την Ε.Σ.Δ.Α. δίνει σ' αυτή την έννοια των δικαιωμάτων του κρατούμενου μια νέα και συνεχώς ευρύτερη διάσταση. Η ανάλυση, όμως, των δικαιωμάτων προς όφελος των κρατουμένων προϋποθέτει τον καθορισμό των κατάλληλων διαδικασιών που θα εγγυηθούν τα δικαιώματα αυτά στο επίπεδο των συγκεκριμένων συνθηκών διαβίωσης στη φυλακή.

Οι φυλακές αποτελούν οπωσδήποτε ένα χώρο δοκιμασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στις φυλακές δε δοκιμάζονται μόνο οι ίδιοι οι κρατούμενοι αλλά και το ίδιο το Κράτος Δικαίου. Η σχέση κρατούμενου – κράτους αποτελεί μια αναγκαστική ειδική κυριαρχική σχέση μεγάλης έντασης προβλεπόμενη από το Σύνταγμα και θεμελιώνεται σε μονομερή κρατική πράξη, τη δικαστική απόφαση. Οι υποκείμενοι στην ειδική αυτή σχέση εξουσίασης είναι φορείς αυξημένων υποχρεώσεων¹. Στα εν λόγω άτομα ως φορείς ανθρωπίνων δικαιωμάτων παρέχεται ελαττωμένη προστασία, με την έννοια επιβολής περιορισμών στην άσκηση των δικαιωμάτων μας λόγω ακριβώς του καθεστώτος στο οποίο βρίσκονται. Παράλληλα, το καθεστώς αυτό γεννά υποχρέωση του κράτους για διευκόλυνση της άσκησης εκείνων των δικαιωμάτων που παρεμποδίζονται λόγω της αναγκαστικής τους κράτησης σε φυλακή.

Το Σύνταγμα δεν αναφέρεται συγκεκριμένα στα δικαιώματα των κρατουμένων. Παρ' όλα αυτά, χαρακτηριστικό γνώρισμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι η καθολική ισχύς του Συντάγματος. Σύμφωνα με την αρχή της βασικής ισχύος των συνταγματικών δικαιωμάτων, καταρχήν όλα τα συνταγματικά δικαιώματα εφαρμόζονται σε όλες τις έννομες σχέσεις και ως

---

¹ Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος, 1α΄ έκδοση, Αθήνα 2005, σελ. 290.

προς όλο το περιεχόμενό τους². Συνεπώς, τα συνταγματικά δικαιώματα που ισχύουν για όλα τα άτομα (ορισμένα ισχύουν μόνο στους υπηκόους) που διαμένουν στο γεωγραφικό χώρο ισχύος του αντίστοιχου συνταγματικού κειμένου που τα κατοχυρώνει, ισχύουν επίσης και για τους κρατούμενους στη φυλακή. Βέβαια, η άσκηση των δικαιωμάτων αυτών υπόκειται σε περιορισμούς που πηγάζουν από τη φύση της στερητικής της ελευθερίας ποινής. Περιορισμοί των θεμελιωδών δικαιωμάτων επιτρέπονται μόνο υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, διαφορετικά ο περιορισμός είναι αντισυνταγματικός και συνιστά προσβολή του δικαιώματος.

Τα πολιτικά δικαιώματα, όπως είναι το δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι, υφίστανται, όπως όλα τα συνταγματικά δικαιώματα περιορισμούς. Έτσι, στους φυλακισμένους, εκτός από τη στερητική της ελευθερίας ποινή μπορεί να επιβληθεί ως παρεπόμενη ποινή η στέρηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων, προβλεπόμενη από το Σύνταγμα και ρυθμίζεται λεπτομερώς στον Π.Κ. Τέλος, όταν οι κρατούμενοι δε στερούνται τα πολιτικά τους δικαιώματα, η προστασία τους είναι πλήρως και η άσκησή τους θα πρέπει να διευκολύνεται με κάθε τρόπο.

---

² Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Τόμος Γ', ΗΜΙ, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 71.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

1.- ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

«**Συνταγματικά δικαιώματα** είναι τα παρεχόμενα στα άτομα και ως μέλη του κοινωνικού συνόλου θεμελιώδεις πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα, τα οποία αποτελούν τις κατά την αντίληψη του συντακτικού νομοθέτη βασικές εξειδικεύσεις της ανθρωπίνης αξίας και των οποίων το αμυντικό περιεχόμενο στρέφεται κατά της κρατικής και κάθε άλλης εξουσίας, το προστατευτικό περιεχόμενο στρέφεται μόνον προς το κράτος, αξιώνοντας την παροχή βοήθειας για την απόκρουση κάθε απειλής, το δε εξασφαλιστικό, εφόσον αναγνωρίζεται, στρέφεται επίσης προς το κράτος, αξιώνοντας την παροχή των απαραίτητων μέσων για την άσκηση του δικαιώματος»³.

Δικαίωμα: Δικαίωμα είναι η εξουσία, που απονέμεται από το δίκαιο στο πρόσωπο (φυσικό ή νομικό) για την ικανοποίηση εννόμων συμφερόντων του⁴.

Από τον ορισμό αυτό συνάγεται ότι τα στοιχεία της έννοιας του δικαιώματος είναι τα ακόλουθα: **α) η εξουσία**, δηλαδή η δύναμη που παρέχεται στο πρόσωπο για να ικανοποιήσει τα συμφέροντά του ακόμα και αναγκαστικής, δηλαδή με την βοήθεια της δημόσιας αρχής, **β) η απονομή της εξουσίας** αυτής από το δίκαιο και όχι από άλλο ρυθμιστικό σύστημα (π.χ. την ηθική), **γ) απονομή σε ορισμένο πρόσωπο**, το οποίο αποτελεί τον φορέα του δικαιώματος και είναι αναπόσπαστα με αυτό δεδομένου ότι δικαίωμα χωρίς δικαιούχο δε νοείται⁵ και **δ) η χρήση της εξουσίας**, για την ικανοποίηση έννομου συμφέροντος, όπως αυτό προσδιορίζεται από το περιεχόμενο του δικαιώματος.

---

³ Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 101.

⁴ Γεωργιάδης Απ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2002, σελ. 224.

⁵ Είναι δυνατόν, όμως, ένα δικαίωμα να ανήκει σε περισσότερους δικαιούχους ή ο φορέας του να μην είναι ορισμένος αλλά οριστός.

2.- ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

2.1.- Πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα

Τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα συνιστούν ενότητα, δηλαδή ενιαίο σύστημα βασιζόμενο στην ανθρώπινη αξία (άρθρο 5 παρ. 1 Σ)⁶. Η διάκριση αυτή σε δικαιώματα πολιτικού, κοινωνικού και οικονομικού χώρου ανάγεται στο περιεχόμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων, στη ρυθμιζόμενη από αυτά ύλη.

2.1.1.- Ατομικά Δικαιώματα (status negativus)

Ατομικά δικαιώματα είναι τα δημόσια δικαιώματα, που παρέχουν στο άτομο αρνητική αξίωση, η οποία στέφεται κατά του κράτους και το εξαναγκάζει σε παράλειψη (*mec facere*)⁷.

2.1.2.- Κοινωνικά δικαιώματα (status socialis)

Κοινωνικά δικαιώματα είναι τα δικαιώματα εκείνα, τα οποία έχουν ως αντικείμενο κοινωνικά αγαθά και εξασφαλίζουν ένα ελάχιστο περιεχόμενο.

2.1.3.- Πολιτικά δικαιώματα (status activus)

Πολιτικά δικαιώματα είναι τα δικαιώματα εκείνα, τα οποία στρέφονται προς το κράτος και παρέχουν στους πολίτες αξίωση ενεργητικής συμμετοχής (*status activus*) στην άσκηση της κρατικής εξουσίας⁸.

2.2.- Αμυντικό, προστατευτικό και διεκδικητικό περιεχόμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων

2.2.1.- Αμυντικό περιεχόμενο

Το αμυντικό περιεχόμενο ανάγεται στην απόκρουση των προσβολών των θεμελιωδών δικαιωμάτων, οι οποίες προέρχονται από επιθετικές ενέργειες άλλων ανθρώπων.

⁶ Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, *Συνταγματικά Δικαιώματα*, Γενικό Μέρος, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 136.

⁷ Ο.π. σελ. 136.

⁸ Ο.π. σελ. 143.

2.2.2.- Προστατευτικό περιεχόμενο

Το προστατευτικό περιεχόμενο περιέχει αξίωση προς προστασία από επιθετικές ενέργειες των συνανθρώπων.

2.2.3.- Διασφαλιστικό περιεχόμενο

Το διασφαλιστικό (διεκδικητικό/εξασφαλιστικό) περιεχόμενο παρέχει αξίωση διαφύλαξης από κινδύνους, οι οποίοι δεν προέρχονται από ανθρώπινες ενέργειες και αξιώσεις για την βελτίωση της θέσης του ανθρώπου.

3.- Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ

3.1.- Η άσκηση του δικαιώματος

«Άσκηση είναι η με την ενεργοποίηση της σύμφυτης εξουσίας και σύμφωνα με τους κανόνες δικαίου, απόλαυση, προστασία και διάθεση του δικαιώματος από τον δικαιούχο. Άσκηση δικαιώματος είναι η σύμφωνη με τους κανόνες δικαίου χρησιμοποίηση της εξουσίας, που εμπεριέχεται στο δικαίωμα»⁹.

3.2.- Η ικανότητα άσκησης

«Ικανότητα άσκησης είναι η ικανότητα διενέργειας πράξεων αναγομένων στο περιεχόμενο του δικαιώματος¹⁰».

3.3.- Ελευθερία και όροι (χρόνος, τόπος, τρόπος) άσκησης

Συνθήκες και ελευθερία άσκησης: Το Σύνταγμα καθιερώνει την αρχή της ελευθερίας της άσκησης. Σύμφωνα με την αρχή της ελεύθερης άσκησης, οι όροι άσκησης δηλαδή, ο χρόνος, ο τόπος και ο τρόπος άσκησης καθορίζονται καταρχήν από το δικαιούχο.

---

⁹ Σπυριδάκης, Γενικές Αρχές Α', εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1985, Τευχ. Β', 1987, σελ. 120 επ.

¹⁰ Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 161.

Ωστόσο, η ελευθερία άσκησης σχετικοποιείται (αρχή της σχετικότητας της ελεύθερης άσκησης).

3.4.- Οριοθετήσεις και περιορισμοί

«**Οριοθέτηση** είναι η με διατάξεις δικαίου στο πλαίσιο της γενικής σχέσης πραγματοποιούμενος καθορισμός του γενικού περιεχομένου, ο προσδιορισμός των ανωτάτων ορίων άσκησης του δικαιώματος»¹¹.

«Περιορισμός (με την ευρύτερη έννοια του όρου) είναι η με κάθε ανθρώπινη ενέργεια προκαλούμενη (ανθρωπογενής) συρρίκνωση του νόμιμου γενικού περιεχομένου του δικαιώματος, δηλαδή της κτήσης (προστατευόμενου αγαθού, ικανότητα κτήσης) ή της (κατά χρόνο, τόπο και τρόπο) άσκησης»¹².

4.- ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

4.1.- Ορισμός των πολιτικών δικαιωμάτων

Τα **πολιτικά δικαιώματα** έχουν ως αντικείμενό τους την **ενεργή συμμετοχή** του πολίτη στο σχηματισμό της πολιτειακής βούλησης, ενώ αντίστοιχα το κράτος, υποχρεούται να ανέχεται και να αποδέχεται την παρέμβαση αυτή των πολιτών στις πιο κύριες του λειτουργίες. Θεμελιώνεται έτσι το *status activus*.

Παράδειγμα πολιτικού δικαιώματος αποτελεί το προβλεπόμενο στο άρθρο 51 παρ. 3 Σ δικαίωμα του εκλέγειν. Η κρατική εξουσία οφείλει να υλοποιήσει τη διάταξη αυτή τόσο με θέσπιση του εκλογικού νόμου, που θα ρυθμίσει την όλη εκλογική διαδικασία όσο και με τις απαραίτητες διοικητικές ενέργειες για την προκήρυξή τους στις συνταγματικά προβλεπόμενες περιπτώσεις¹³.

---

¹¹ Ο.π. σελ. 169.

¹² Ο.π. σελ. 200 επ.

¹³ Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Β΄ έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 34.

4.2.1.- Η αμυντική διάσταση των πολιτικών δικαιωμάτων

Το αμυντικό περιεχόμενο των πολιτικών δικαιωμάτων, όπως και κάθε συνταγματικού δικαιώματος συνίσταται στην απόκρουση των προσβολών, οι οποίες είναι δυνατόν να τελούνται δια πράξεως ή δια παραλείψεως.

Το αμυντικό περιεχόμενο των πολιτικών δικαιωμάτων, όπως κάθε συνταγματικού δικαιώματος στρέφεται κατά της κρατικής και ιδιωτικής εξουσίας, δημιουργώντας αξίωση αποχής από οποιαδήποτε ενέργεια συνιστά προσβολή.

4.2.2.- Η προστατευτική διάσταση των πολιτικών δικαιωμάτων

Το προστατευτικό περιεχόμενο των πολιτικών δικαιωμάτων στρέφεται αποκλειστικά προς το κράτος σε αντίθεση με το αμυντικό περιεχόμενο, το οποίο στρέφεται κατά του κράτους και των ιδιωτών.

Το προστατευτικό περιεχόμενο συνίσταται στην άρση της προσβολής και την αποκατάσταση του δικαιώματος με την επαναφορά του στην πριν την προσβολή κατάσταση.

4.2.3.- Η διασφαλιστική διάσταση των πολιτικών δικαιωμάτων

Το διασφαλιστικό περιεχόμενο των πολιτικών δικαιωμάτων αποσκοπεί στη διασφάλιση της θέσης, την οποία κατέχει ο δικαιούχος ή φορέας του δικαιώματος και τη βελτίωση των συνθηκών άσκησής του.

Το διασφαλιστικό περιεχόμενο των πολιτικών δικαιωμάτων διακρίνεται στο εξασφαλιστικό και διεκδικητικό περιεχόμενο. Το τελευταίο εξ' αυτών, δηλαδή το διεκδικητικό περιεχόμενο, προβλέπεται ρητά στο Σύνταγμα και συνίσταται στην εκ μέρους του φορέα του δικαιώματος διεκδίκηση της πραγμάτωσης του εξασφαλιστικού περιεχομένου αυτού (ενν. του δικαιώματος).

5.- ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΚΛΕΓΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚΛΕΓΕΣΘΑΙ

5.1.-Το δικαίωμα του εκλέγειν

Το Σύνταγμα θεσπίζει δύο προσόντα για τον προσδιορισμό των προσώπων, τα οποία διαθέτουν το δικαίωμα του εκλέγειν ή δικαίωμα της ψήφου ή (ενεργητικό) εκλογικό δικαίωμα, συγκροτώντας σύμφωνα με αυτό το εκλογικό σώμα. Τα προσόντα αυτά είναι η **ιθαγένεια** («οι πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα») και η **ενηλικότητα**, τον καθορισμό του κατωτέρου ορίου της οποίας καταλείπει στον κοινό νομοθέτη.

Επίσης, το Σύνταγμα ορίζει ότι ο νόμος δε μπορεί να περιορίσει το εκλογικό δικαίωμα παρά μόνο αν δεν έχει συμπληρωθεί το κατώτατο όριο ηλικίας, για ανικανότητα προς δικαιοπραξία ή ως συνέπεια αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για ορισμένα εγκλήματα.

Όπως συνάγεται από τη συγκεκριμένη συνταγματική ρύθμιση, το δικαίωμα του εκλέγειν στερούνται όσοι κατά τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα είναι ανίκανοι προς δικαιοπραξία, δηλαδή εκείνοι, οι οποίοι δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο και εν προκειμένω το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους ή τελούν σε πλήρη δικαστική συμπαράσταση, όπως και εκείνοι, οι οποίοι έχουν **καταδικασθεί αμετάκλητα** για ορισμένα εγκλήματα τα οποία ορίζονται στον Ποινικό Κώδικα και τον Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα – επομένως λόγω ηθικής αναξιοτήτας – για όσο χρόνο διαρκεί η στέρηση του εκλογικού δικαιώματος ως συνέπεια της ποινικής καταδίκης.

Τις συνέπειες ποινικής καταδίκης ως προς την άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν και των λοιπών πολιτικών δικαιωμάτων ορίζουν τα άρθρα 59 – 66 Π.Κ., τα οποία ορίζουν επίσης και τα σχετικά με τον υπολογισμό του χρόνου αποστέρησης όπως και την αποκατάσταση αυτών (εν των πολιτικών δικαιωμάτων) για όσους τα στερήθηκαν ως συνέπεια ποινικής καταδίκης.

Ειδικότερα, η καταδίκη σε ισόβια κάθειρξη συνεπάγεται αυτοδικαίως τη διαρκή αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων του καταδικασμένου, η καταδίκη σε ισόβια κάθειρξη αόριστης διάρκειας συνεπάγεται αυτοδικαίως τη δεκαετή αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων (άρθρο 59 Π.Κ.), στις καταδίκες σε πρόσκαιρη κάθειρξη επιβάλλεται και πρόσκαιρη αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων για δύο έως δέκα έτη (άρθρο 60 Π.Κ.), στις

καταδίκες σε φυλάκιση, με εξαίρεση τις προβλεπόμενες από το νόμο περιπτώσεις, επιβάλλεται και αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων για ένα έως πέντε έτη αν η επιβληθείσα ποινή είναι τουλάχιστον ενός έτους και η τελεσθείσα πράξη φανερώνει από τα αίτια, το είδος, τον τρόπο εκτέλεσης και τις λοιπές περιστάσεις ηθική διαστροφή του χαρακτήρα του δράστη (άρθρο 61 Π.Κ.). Εξάλλου, όταν ο δράστης καταδικάζεται σε περιορισμό σε ψυχιατρικό κατάσταση και η πράξη είναι κακούργημα εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 60 Π.Κ., αν δε η πράξη είναι πλημμέλημα εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 61 Π.Κ. και 64 Π.Κ. (σε περίπτωση φυλάκισης το δικαστήριο μπορεί, εφόσον πληρούνται οι όροι του άρθρου 61 Π.Κ., να επιβάλλει μερική αποστέρηση ορισμένων από δικαιώματα, που αναφέρονται στο άρθρο 63 Π.Κ., το οποίο ορίζει τα αποτελέσματα της αποστέρησης), αν από το είδος της πράξης και τις λοιπές περιστάσεις αποκλείεται το ενδεχόμενο να γίνει κατάχρηση των δικαιωμάτων που διατηρούνται.

Αποτέλεσμα της αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων (άρθρο 3 Π.Κ.) είναι ότι ο καταδικασθείς χάνει τα αιρετά δημόσια, δημοτικά ή κοινοτικά αξιώματά του, τις δημόσιες, δημοτικές ή κοινοτικές θέσεις που κατέχει, κάθε βαθμό του στο στρατό, την ιδιότητα του δικηγόρου, καθώς επίσης και τις επίτιμες θέσεις ή παράσημα, δε μπορεί να απαιτήσει τα ανωτέρω κατά τον χρόνο που ορίζει ο νόμος, ή η απόφαση, όταν πρόκειται για καταδίκη σε κάθειρξη αόριστης διάρκειας, για καταδίκη σε πρόσκαιρη κάθειρξη, για καταδίκη σε φυλάκιση και για καταδίκη σε περιορισμό σε ψυχιατρικό κατάσταση, ενώ τέλος δε μπορεί να ψηφίζει και να εκλέγεται στις πολιτικές, δημοτικές ή κοινωνικές εκλογές, να αποτελεί μέλος των ορκωτών δικαστηρίων και να διορίζεται πραγματογνώμονας από οποιαδήποτε δημόσια αρχή.

Το άρθρο 66 Π.Κ. ρυθμίζει λεπτομερώς τα της αποκατάστασης του αποστερηθέντος τα πολιτικά του δικαιώματα συνέπεια ποινικής καταδίκης, τη δε σχετική διαδικασία ρυθμίζει η Ποινική Δικονομία¹⁴.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι για την στέρηση του ενεργητικού εκλογικού δικαιώματος απαιτείται σε κάθε περίπτωση δικαστική απόφαση¹⁵.

---

¹⁴ Βλ. Καρρά Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1998, σελ. 886. Βλ. Γαβριηλίδης Α.Π., Η αποκατάσταση του κατάδικου, Αθήνα 1969, σελ. 43 επ.

¹⁵ Βλ. Μαυριάς Κ., Συνταγματικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2004, σελ. 375.

5.2.- Το δικαίωμα του εκλέγεσθαι

Το δικαίωμα εκλογής στο βουλευτικό αξίωμα διαθέτουν οι Έλληνες πολίτες που έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν και έχουν συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο έτος της ηλικίας τους κατά την ημέρα εκλογής (άρθρο 55 παρ. 1 Σ).

Τρία είναι επομένως τα προσόντα εκλογιμότητας: η ελληνική ιθαγένεια, το δικαίωμα του εκλέγειν και η ηλικία των είκοσι πέντε συμπληρωμένων κατά την ημέρα εκλογής.

Τα κωλύματα εκλογιμότητας, όπως αυτά θεσπίζονται στο Σύνταγμα προβλέπουν στην προπαρασκευή τις πολιτικές σταδιοδρομίας των προσώπων που απαριθμούνται στο άρθρο 56 παρ. 1 Σ και άρθρο 56 παρ. 3 Σ μέσω τις εκμετάλλευσης θέσης, την οποία κατέχουν.

Κατά το Σύνταγμα η ύπαρξη συγκεκριμένων ιδιοτήτων στο πρόσωπο του ενδιαφερομένου να καταστεί αντιπρόσωπος του Έθνους είτε αποκλείει για ορισμένο χρονικό διάστημα την ανακήρυξη και εκλογή του (απόλυτο κώλυμα) είτε απαιτεί την πριν την ανακήρυξή του ως υποψήφιου παραίτησή του από την αντίστοιχη θέση, λειτούργημα ή αξίωμα (σχετικό κώλυμα) είτε δεν επιτρέπει την ανακήρυξή του στην εκλογική του περιφέρεια, στην οποία υπηρέτησε υπό ορισμένη ιδιότητα ή σε οποιαδήποτε περιφέρεια, στην οποία εκτείνονταν η τοπική αρμοδιότητά του μέσα στους τελευταίους δεκαοχτώ μήνες της τετραετούς βουλευτικής περιόδου (τοπικό κώλυμα).

Β΄ ΜΕΡΟΣ

1.- ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΙ

1.1.- Η θεσμική ερμηνεία

Η θεσμική ερμηνεία η εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων συνίσταται στην ταυτόχρονη εφαρμογή του περιεχομένου των δικαιωμάτων και την διαπροσωπικών σχέσεων (θεσμοί), η οποία βασίζεται στην αλληλοσύνδεση δικαιώματος και θεσμού.

Σύμφωνα με αυτήν, τα συνταγματικά δικαιώματα εφαρμόζοντας σε ένα θεσμικό περιβάλλον και σε συνάρτηση με αυτό.

1.2.- Γενικό και ειδικό πεδίο εφαρμογής των συνταγματικών δικαιωμάτων

Η εφαρμογή των συνταγματικών δικαιωμάτων εμφανίζεται σε δύο πεδία και συγκεκριμένα στο πεδίο της γενικής κυριαρχικής σχέσης και σε αυτό των ειδικών σχέσεων και διακρίνεται αντιστοίχως σε γενική και ειδική ή θεσμική.

Το γενικό πεδίο εφαρμογής των συνταγματικών δικαιωμάτων περιλαμβάνει τη γενική κυριαρχική σχέση κράτους και πολίτη και τη γενική διαπροσωπική σχέση μεταξύ των πολιτών¹⁶.

Το ειδικό πεδίο εφαρμογής των συνταγματικών δικαιωμάτων περιλαμβάνει τις ειδικές κυριαρχικές σχέσεις και τις ειδικές διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των πολιτών (τριτενέργεια)¹⁷.

Ο εντοπισμός του πεδίου μέσα στο οποίο ασκείται το συνταγματικό δικαίωμα έχει πρωταρχική σημασία, καθώς στη γενική σχέση υφίστανται οριοθετήσεις, ενώ στις ειδικές σχέσεις επιβάλλεται οι αναγκαίοι και αναπόφευκτοι περιορισμοί.

Οι οριοθετήσεις, οι οποίες εφαρμόζονται στη γενική σχέση, έχουν ευρύ χαρακτήρα, αναφέρονται σε κάθε συνταγματικό δικαίωμα και αφορούν όλους τους φορείς.

---

¹⁶ Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 54.

¹⁷ Βλ. ό.π. σελ. 54.

Οι περιορισμοί, οι οποίοι εφαρμόζονται στις ειδικές σχέσεις, αφορούν συγκεκριμένα δικαιώματα και περιορισμένο αριθμό φορέων.

1.3.- Ειδικό πεδίο των συνταγματικών δικαιωμάτων

1.3.1.- Η θεσμική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων

Θεσμική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι η εφαρμογή τους στο επίπεδο μερικότερης έννομης σχέσης ή θεσμού, είτε ως προς το γενικό, είτε ως προς το θεσμικό τους περιεχόμενο, όπως προσδιορίζεται από τη σχέση αιτιώδους συνάφειας¹⁸.

1.3.2.- Οι θεσμοί

«**Θεσμός** είναι ένα σύνολο σχέσεων και καταστάσεων, οι οποίες γίνονται αποδεκτές και ρυθμίζονται από το δίκαιο που τις ανάγει σε έννομες – και στις οποίες αναγνωρίζεται από την κοινωνία κάποια ιδιαίτερη σημασία»¹⁹.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και οι σκοποί κάθε θεσμού έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα για την ερμηνεία των κανόνων δικαίου, οι οποίοι τους διέπουν.

Τα συνταγματικά δικαιώματα ασκούμενα μέσα στο θεσμό υφίστανται θεσμική εφαρμογή, με αποτέλεσμα να συστέλλονται.

Η ταυτόχρονη συνταγματική αναγνώριση και προστασία δικαιωμάτων και θεσμών από την οποία προκύπτει η συνταγματική επιταγή της αρμονικής εφαρμογής του περιεχομένου τους ανήκει στις βάσεις της θεσμικής εφαρμογής.

Ο συντακτικός νομοθέτης επιτάσσει εκατέρωθεν εφαρμογή του περιεχομένου δικαιωμάτων και θεσμών, ούτως ώστε η εφαρμογή των μεν να μη γίνεται εις βάρος της εφαρμογής των δε.

---

¹⁸ Βλ. ό.π. σελ. 62.

¹⁹ Γεωργιάδης Απ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2002, σελ. 223.

1.3.3.- Οι ειδικές σχέσεις

Ειδική κυριαρχική σχέση είναι η ειδική σχέση εξουσίας στην οποία βρίσκεται πρόσκαιρα ή για περισσότερο χρόνο ο πολίτης και ένεκα της οποίας έχει αυξημένες έναντι του κράτους υποχρεώσεις²⁰.

1.3.4.- Θεσμικό περιεχόμενο

Θεσμικό περιεχόμενο είναι το περιορισμένο περιεχόμενο, το οποίο αποκτούν τα θεμελιώδη δικαιώματα, εφαρμοζόμενα μέσα σε συγκεκριμένο θεσμό, σε μία συγκεκριμένη έννομη σχέση²¹.

1.4.- Η αρχή της βασικής ισχύος των συνταγματικών δικαιωμάτων

Η αρχή της βασικής ισχύος των συνταγματικών δικαιωμάτων συνίσταται στην καταρχήν εφαρμογή όλων των συνταγματικών δικαιωμάτων σε όλες τις έννομες σχέσεις και ως προς όλο το περιεχόμενό τους (άρθρο 25 παρ. 1 εδ. γ' Σ)²².

Η αρχή της βασικής ισχύος αφορά καταρχήν όλα τα συνταγματικά δικαιώματα, των οποίων ο συντακτικός νομοθέτης επιτάσσει την εφαρμογή αδιάκριτα στις σχέσεις δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου.

Τα συνταγματικά δικαιώματα έχουν καθολική εφαρμογή δυνάμει της οποίας εφαρμόζονται σε όλη την έννομη τάξη (άρθρο 25 παρ. 1 εδ. γ' Σ). Η καθολικότητα της εφαρμογής αυτών συνίσταται στην εφαρμογή τους στο πλαίσιο της γενικής κυριαρχικής και διαπροσωπικής σχέσης, όπως επίσης και σε όλες τις μερικότερες έννομες σχέσεις και θεσμούς δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου.

Η αρχή της βασικής ισχύος των συνταγματικών δικαιωμάτων επιτάσσει τη μεγαλύτερη δυνατή εφαρμογή του περιεχομένου του δικαιώματος, με συνέπεια την εφαρμογή των συνταγματικών δικαιωμάτων σε όλες τις σχέσεις και ως προς όλο το περιεχόμενό τους. Εντούτοις, η αρχή της βασικής ισχύος

---

²⁰ Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 66.

²¹ Ο.π. σελ. 69.

²² Ο.π. σελ. 71.

του περιεχομένου των συνταγματικών δικαιωμάτων συνδέεται με την αρχή του αιτιώδους των περιορισμών.

2.- ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΚΕΣ Ή ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ανάμεσα στο κράτος και σε κάθε ιδιώτη υπάρχει μια «γενική κυριαρχική σχέση» η οποία προκύπτει από την κυριαρχία ως εννοιολογικό στοιχείο κάθε κράτους.

Ορισμένοι, όμως, ιδιώτες τελούν πέραν της γενικής και σε ειδική κυριαρχική έναντι του κράτους σχέση, δυνάμει της οποίας υπόκεινται σε περισσότερες υποχρεώσεις από εκείνες τις οποίες θα είχαν, αν αυτή (ενν. η ειδική κυριαρχική έναντι του κράτους σχέση) δεν υφίστατο.

Οι ειδικές κυριαρχικές σχέσεις διακρίνονται σε **εκούσιες**, όπως είναι η δημοσιούπαλληλική και η σπουδαστική σχέση, τις **υποχρεωτικές**, όπως η υποχρεωτική φοίτηση και η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία και τις **αναγκαστικές σχέσεις**, όπως η έκτιση της στερητικής της ελευθερίας ποινής²³.

Η νομολογία αναφερομένη στα δικαιώματα τα προστατευόμενα από το Σύνταγμα και την Ε.Σ.Δ.Α. απαιτεί προκειμένου να επιβληθεί περιορισμός την συνδρομή εξής προϋποθέσεων:

α) ο περιορισμός του δικαιώματος εντός της ειδικής κυριαρχικής σχέσης να **προβλέπεται ειδικής** από σύμφωνο με το Σύνταγμα νόμο,

β) ο περιορισμός δεν πρέπει να αφορά δικαιώματα **μη επιλεκτικά** οποιουδήποτε περιορισμού,

γ) ο περιορισμός, ο οποίος είναι καταρχήν σύμφωνος με το Σύνταγμα, δεν πρέπει να **αναιρεί την ουσία**, δηλαδή να **προσβάλει την ουσία του δικαιώματος**,

δ) ο περιορισμός πρέπει να δικαιολογείται από το **δημόσιο συμφέρον** και να **τελεί σε εύλογη σχέση αναγκαιότητας προς την ειδική κυριαρχική σχέση (αρχή αναλογικότητας)**.

---

²³ Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα Α', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005,σελ 198.

3.- Η ποινική σχέση ως ειδική κυριαρχική σχέση

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ειδικής κυριαρχικής σχέσης αποτελεί η ποινική σχέση, η οποία και είναι μερικότερο πεδίο δοκιμασίας των συνταγματικών δικαιωμάτων.

Η ποινική σχέση ως ειδική, αφορά ορισμένους φορείς των συνταγματικών δικαιωμάτων και συγκεκριμένα εκείνους που παραβαίνουν τον Ποινικό Κώδικα ή εμπλέκονται καθ' οιονδήποτε τρόπο στην ποινική διαδικασία, ενώ με εξαίρεση την ισόβια κάθειρξη, είναι παροδική.

Η ποινική σχέση και κυρίως η σχέση κρατουμένων χαρακτηρίζεται ως η ειδική σχέση με τη μεγαλύτερη ένταση από την άποψη του περιορισμού των συνταγματικών δικαιωμάτων, καθότι πολλοί είναι οι προβλεπόμενοι στο ισχύον Σύνταγμα περιορισμένων συνταγματικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο αυτής.

Το Σύνταγμα αναγνωρίζει τη φυλάκιση ως ποινή (π.χ. άρθρο 6), όπως και το θεσμό των φυλακών²⁴.

Παραπλήσια προς την ποινική είναι και η πειθαρχική σχέση, η οποία αφορά τα πειθαρχικά αξιώματα.

---

²⁴ Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος, Τόμος III, ΗΜ Β΄, Αθήνα 2005.

Γ΄ ΜΕΡΟΣ

1.- Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΚΤΙΣΗΣ ΤΗΣ ΣΤΕΡΗΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΠΟΙΝΗΣ

1.1.- Ο Θεσμός των φυλακών

«**Φυλάκιση** είναι ο εγκλεισμός, η **κράτηση** του προσώπου σε έναν περικλειστο χώρο φρουρούμενο από **κρατικά όργανα**, από όπου απαγορεύεται η έξοδος (ενν. του προσώπου)».

Η φυλάκιση ως θεσμός αποσκοπεί στην αναμόρφωση και τον σωφρονισμό των κρατουμένων²⁵.

Σε επίπεδο δικαιωμάτων κατά το παρελθόν σημειωνόταν καταφανής παραβίαση όλων των θεμελιωδών δικαιωμάτων – από την ανθρώπινη αξία έως τα πολιτικά δικαιώματα – ενώ σε πρακτικό επίπεδο, οι συνθήκες κράτησης χαρακτηρίζονταν απάνθρωπες.

Οι κρατούμενοι απολαμβάνουν πλέον τον πλήρη σεβασμό των δικαιωμάτων τους, ενώ και οι συνθήκες κράτησης έχουν βελτιωθεί σε μεγάλο βαθμό²⁶.

1.2.- Η σχέση του κράτους και φυλακισμένων ως ειδική κυριαρχική σχέση²⁷

Η φυλακή δημιουργεί ειδική κυριαρχική σχέση κράτους και φυλακισμένων, η οποία χαρακτηρίζεται ως αναγκαστική, αποτελώντας ως τέτοια (ενν. αναγκαστική ειδική κυριαρχική σχέση) χώρο δοκιμασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο κρατούμενος απολαμβάνει τα συνταγματικά του δικαιώματα καταρχήν ακώλυτα. Ωστόσο, λόγω της φύσης της φυλάκισης και της ειδικής κυριαρχικής σχέσης, την οποία ο κρατούμενος βιώνει τα συνταγματικά του δικαιώματα υφίστανται περιορισμούς.

²⁵ Βλ. Αλεξιάδης Στέργιος, Σωφρονιστική, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2001, σελ. 249 – 264.

²⁶ Βλ. Κουράκης Νέστωρ, Εγκληματικοί Ορίζοντες Α΄: Θεωρία και πρακτική της ποινικής καταστολής, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1991, σελ. 28.

²⁷ Χατζή Τ. Χρύσα, Το Σ 1995, Η φυλάκιση ως ειδική σχέση εξουσίας.

Εν κατακλείδι, κάθε κρατούμενος έχει κατά το χρόνο έκτισης της ποινής του καταρχήν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις κάθε πολίτη και επομένως, τη δυνατότητα, πλήρους – έστω και με αντιπρόσωπο – άσκησης των συνταγματικών δικαιωμάτων, ενώ κατ' εξαίρεση μπορεί να επιβληθεί απαγόρευση ή περιορισμός τους.

1.3.- Τα δικαιώματα των κρατουμένων

Η ποινή κατά της προσωπικής ελευθερίας καθαυτή δεν προσβάλλει **κανένα άλλο** ανθρώπινο δικαίωμα²⁸.

Ο περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας, ως περιεχόμενο της ποινής κατά της ελευθερίας περιλαμβάνει την προσωπική ελευθερία σε αντίθεση με την προσωπική ασφάλεια του κρατούμενου, η οποία εξακολουθεί να υφίσταται ως δικαίωμά του²⁹.

Η ιδιότητα του κρατουμένου λειτουργεί ως λόγος περιορισμού συνταγματικών δικαιωμάτων, καθότι το (νομικό) γεγονός της έκτισης ποινής κατά της ελευθερίας συνεπιφέρει αναπόφευκτα περιορισμούς και άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως μια ειδική έκφραση των «σύμφυτων» ή εγγενών περιορισμών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Συμπερασματικά, η έκτιση ποινής κατά της ελευθερίας και ο εγκλεισμός στη φυλακή δε δικαιολογούν καθαυτοί την προσβολή κανενός άλλου δικαιώματος, εκτός από την προσωπική ελευθερία παρά μόνον κατ' εξαίρεση αν αυτό προβλέπεται σε συνταγματικό κείμενο, δεν είναι ικανοί να περιορίζουν την άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των κρατουμένων. Το ίδιο ισχύει για την επιδίωξη σωφρονιστικών στόχων, όταν είναι αναγκαστικοί για τον κρατούμενο και θίγουν άλλα θεμελιώδη δικαιώματά του.

Η **αρχή της καθολικότητας**, η οποία χαρακτηρίζει το σύστημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επιβάλλει τη λήψη συγκεκριμένων θετικών μέτρων προς άρση των εξουσιών, τα οποία θέτει η έκτιση της ποινής στην άσκηση

---

²⁸ Βλ. Άρθρο 4 Σωφρ. Κ.: 1.- Κατά την εκτέλεση της ποινής δεν περιορίζεται κανένα άλλο ατομικό δικαίωμα των κρατουμένων εκτός από το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία. 2.- Οι κρατούμενοι δεν εμποδίζονται, λόγω της κράτησής τους, στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και την άσκηση των δικαιωμάτων που τους αναγνωρίζει ο νόμος αυτοπροσώπως ή με αντιπρόσωπο.

²⁹ Αλεξιάδης Στέργιος, Ανθρώπινα Δικαιώματα, Ποινική Καταστολή, Δώδεκα Μελέτες, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1990, σελ. 133 – 134.

των μη θιγόμενων από την ποινή κατά της προσωπικής ελευθερίας δικαιωμάτων των κρατουμένων.

2.- ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΚΛΕΓΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚΛΕΓΕΣΘΑΙ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

2.1.- Τα πολιτικά δικαιώματα των κρατουμένων

Η ιδιότητα του «κρατουμένου» προβλέπεται στον νόμο και άρα, αποτελεί μια «νομική ιδιότητα», η οποία αποδίδεται σε ορισμένα άτομα, τα οποία με την σειρά τους περιέχονται σε ένα καθεστώς ρυθμιζόμενο από το νόμο. Το καθεστώς αυτό καθαυτό δε δικαιολογεί ελαττωμένη προστασία των δικαιωμάτων του κρατουμένου. Αντιθέτως, γεννά υποχρέωση του κράτους προς διευκόλυνση της άσκησης εκείνων των δικαιωμάτων τα οποία παρεμποδίζονται, λόγω της αναγκαστικής κράτησης.

Πιο συγκεκριμένα, σε ό,τι αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία ανήκουν στο *status actívus* του κρατούμενου, δηλαδή τα πολιτικά κατά κύριο λόγο δικαιώματά του, δημιουργείται αξίωση, εν τη ευρεία έννοια του όρου, κατά του κράτους να μην παρεμποδίζει την άσκησή τους.

Το Ελληνικό Σύνταγμα 1975/1986/2001 ορίζει ότι οι Έλληνες πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα εκλέγουν τους Βουλευτές και ότι η άσκηση αυτή του εκλογικού δικαιώματος είναι υποχρεωτική (άρθρο 55 παρ. 3, 5 Σ).

Εντούτοις, και ενώ οι περισσότεροι Έλληνες κρατούμενοι έχουν το εκλογικό δικαίωμα μέχρι πρότινος δεν ψήφιζαν στις εκλογές, διότι τα αρμόδια κρατικά όργανα και κυρίως η Ελληνική Βουλή παρέμεναν αδιάφορα, μη προβλέποντας τρόπους προς άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους κρατούμενους χωρίς προσωπική μετάβαση στο εκλογικό τμήμα (λ.χ. με επιστολική ψήφο), παραβαίνοντας τη ρητή επιταγή του άρθρου 25 παρ. 2 Σ.

2.2.- Το δικαίωμα εκλέγειν των κρατουμένων

2.2.1.- Τα θετικά και τα αρνητικά προσόντα του εκλογέα – Το εκλογικό δικαίωμα

Το άρθρο 51 παρ. 3 Σ. προβλέπει δύο θετικά προσόντα για την απόκτηση του εκλογικού δικαιώματος, τα οποία είναι η **ελληνική ιθαγένεια**

(ιδιότητα του Έλληνα πολίτη) ανεξάρτητα από τον τρόπο κτήσης και η αναγκαία ελάχιστο εκλογική ηλικία (εκλογική ενηλικότητα).

Εκτός από τα θετικά προσόντα, τα οποία πρέπει να συντρέχουν για την απόκτηση του εκλογικού δικαιώματος (δικαιώματος του εκλέγειν) στο πρόσωπο του εκλογέα (ή ψηφοφόρου), δηλαδή του μέλους του εκλογικού σώματος, δεν πρέπει συγχρόνως να συντρέχει κάποιος από τους λόγους, που οδηγούν στη στέρηση του εκλογικού δικαιώματος ή αποκλείουν την απόκτησή του. Πρόκειται για τα αρνητικά προσόντα του εκλέγειν, το οποίο προσδιορίζονται κατά τρόπο αποκλειστικό απευθείας από το Σύνταγμα και είναι η ανικανότητα για δικαιοπραξία, σύμφωνα με τους όρους του Αστικού Κώδικα και η αμετάκλητη ποινική καταδίκη, για ορισμένα από τα προβλεπόμενα στον Ποινικό και τον Στρατιωτικό Κώδικα εγκλήματα, η οποία επιφέρει ως έννομη συνέπεια – μεταξύ άλλων – τον περιορισμό του εκλογικού δικαιώματος ή δικαιώματος της ψήφου, με προσωρινή ή οριστική στέρησή του.

2.2.2.- Η στέρηση του ενεργητικού εκλογικού δικαιώματος ως παρεπόμενη ποινή

Η στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων και πρωτίστως του ενεργητικού εκλογικού δικαιώματος μπορεί να επιβληθεί, εφόσον αυτό προβλέπεται για ορισμένα εγκλήματα κακουργηματικής ή και πλημμεληματικής μορφής από τον Ποινικό Κώδικα ή τον Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα (ή και κάποιον ειδικό ποινικό νόμο, βλ. και άρθρο 12 Π.Κ.), με αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ως παρεπόμενη ποινή (άρθρο 63 – 66 Π.Κ.)³⁰.

Η ισόβια κάθειρξη συνεπάγεται αυτοδικαίως ως παρεπόμενη ποινή τη διαρκή αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων (άρθρο 59 παρ. 1 Π.Κ.). Η καταδίκη σε κάθειρξη αόριστης διάρκειας κατά το άρθρο 90 Π.Κ. (εφόσον θεωρηθεί συνταγματική με βάση το άρθρο 7 Σ) συνεπάγεται αυτοδικαίως τη δεκαετή στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων. Σε περίπτωση καταδίκης σε πρόσκαιρη κάθειρξη (άρθρο 60 Π.Κ.) επιβάλλεται και πρόσκαιρη αποστέρηση

³⁰ Οι παρεπόμενες ποινές που προβλέπει ο Ποινικός Κώδικας είναι:

α) Η αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων (άρθρο 59 – 66 Π.Κ.).

β) Η απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος (άρθρο 67 Π.Κ.).

γ) Η δημοσίευση της καταδικαστικής απόφασης (άρθρο 59 – 66 Π.Κ.).

δ) Η δήμευση προϊόντων ή εργαλείων εγκλήματος (άρθρο 76 παρ. 1 Π.Κ.).

πολιτικών δικαιωμάτων από δύο μέχρι δέκα έτη. Τέλος, σε περίπτωση καταδίκης σε φυλάκιση, με την εξαίρεση των περιπτώσεων που προβλέπονται ειδικά στο νόμο και για τις οποίες μπορεί να επιβληθεί ούτως ή άλλως η παρεπόμενη αυτή ποινή καταγιγνώσκεται (άρθρο 66 Π.Κ.) δυνητικά, δηλαδή μη υποχρεωτικά, και παρεπόμενη ποινή στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων διάρκειας από ένα μέχρι πέντε χρόνια, μόνον όμως αν η επιβληθείσα ποινή είναι διάρκειας τουλάχιστον ενός έτους και αν η τελεσθείσα πράξη από τα αίτια, τα μέσα, τον τρόπο της τέλεσης και τις λοιπές γενικές περιστάσεις της μαρτυρεί ότι ο δράστης παρουσιάζει **«ηθική διαστροφή»** του χαρακτήρα του³¹. Το δικαστήριο έχει μάλιστα την ευχέρεια, αν συντρέχουν οι όροι του άρθρου 61 Π.Κ. να επιβάλλει μερική στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων (στέρηση ορισμένων μόνον από αυτά), αν από το είδος της πράξης και τις λοιπές περιστάσεις αποκλείεται ο φόβος της κατάχρησης εκ μέρους του καταδικαζόμενου των πολιτικών δικαιωμάτων, τα οποία αυτός διατηρεί (άρθρο 64 Π.Κ.). Για όλα αυτά πρέπει, βεβαίως, να διατυπώνεται πλήρης, ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία στην απόφαση, η οποία είναι δυνατό να προσβληθεί με τα προβλεπόμενα ένδικα μέσα.

Η αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων επέρχεται μόλις η σχετική απόφαση καταστεί αμετάκλητη (όπως επιβάλλει ρητά το άρθρο 51 παρ. 3 εδ. β Σ) και η διάρκειά της υπολογίζεται από την επόμενη της ημέρας κατά την οποία εκτίθηκε, παραγράφηκε ή χαρίσθηκε (κατά το άρθρο 47 Σ) η κύρια ποινή, μαζί με την οποία καταγιγνώσθηκε και η παρεπόμενη αυτή ποινή (άρθρο 65 Π.Κ.), η οποία όμως μπορεί επίσης να χαρισθεί ή να μετριασθεί, εφόσον το άρθρο 47 Σ δεν αποκλείει κάτι τέτοιο. Σε περίπτωση προσωρινής απόλυσης, η διάρκεια της παρεπόμενης αυτής ποινής υπολογίζεται επίσης από την ορισμένη ημέρα (άρθρο 65 παρ. 2 Π.Κ.).

Ο Ποινικός Κώδικας προβλέπει ειδική διαδικασία για την αποκατάσταση του καταδικασθέντος σε στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων (άρθρο 66 Π.Κ.) και τυποποιεί (όπως επιτάσσει και το άρθρο 7 Σ) τα αποτελέσματα και το περιεχόμενο της παρεπόμενης αυτής ποινής (άρθρο 63 Π.Κ.).

---

³¹ 84/1978 Α.Π. («παραβίαση Π.Κ. 61 λόγω στέρησης πολιτικών δικαιωμάτων, χωρίς διαπίστωση ηθικής διαστροφής του χαρακτήρα του δράστη»), Ποιν. Χρον. 1978, σελ. 416 επ.

Η αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων, σύμφωνα με τις προβλέψεις του Ποινικού Κώδικα συνεπάγεται **α)** την οριστική απώλεια των δημοσίων, δημοτικών ή κοινοτικών θέσεων, κάθε στρατιωτικού βαθμού, της ιδιότητας του δικηγόρου, καθώς και των επίτιμων θέσεων και των παρασήμων, που τυχόν έχουν απονεμηθεί, **β)** την ανικανότητα της απόκτησης των αξιωμάτων και των θέσεων αυτών διαρκώς ή για όσο χρόνο διαρκεί η προσωπική στέρηση, **γ)** την ανικανότητα να ψηφίζει κάποιος στις πολιτικές (βουλευτικές), δημοτικές ή κοινοτικές εκλογές και, άρα την απώλεια και του παθητικού εκλογικού δικαιώματος, **δ)** την ανικανότητα να κληρώνεται ως ένορκος στα μικτά ορκωτά δικαστήρια (άρθρο 97 Σ) και να διορίζεται πραγματογνώμων από οποιαδήποτε δημόσια (διοικητική ή δικαστική) αρχή.

2.2.3.- Η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους κρατούμενους

Κενό υφίστατο μέχρι πρόσφατα στην νομοθεσία ως προς την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους κρατούμενους, οι οποίοι δεν έχουν στερηθεί του δικαιώματος της ψήφου και για αντικειμενικούς λόγους κωλύονται να τα ασκήσουν, υποκείμενοι εκ των πραγμάτων σε προσωρινή αναστολή της άσκησής τους. Ο νομοθέτης είχε παραλείψει να αντιμετωπίσει το ζήτημα, με συνέπεια τη συνέχιση της παραβίασης του εκλογικού δικαιώματος για λόγους άλλους από εκείνους που προκύπτουν ως συνέπεια της εκλογικής ανηλικότητας, της ανικανότητας προς δικαιοπραξία και της αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για ορισμένα εγκλήματα. Πράγματι, η στέρηση της δυνατότητας της ψήφου στους κρατούμενους δεν θεωρείται από την εκλογική νομοθεσία ως λόγος εξαίρεσης από τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της ψήφου³².

Προς διευκόλυνση της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος από τους κρατούμενους και αποτροπή της φαλκίδευσης της αρχής της καθολικότητας της ψηφοφορίας προστέθηκε αρχικά με το άρθρο 3 παρ. 9 Ν. 2408/1996 (άρθρο 48 Α΄ του Νόμου 185/1989), σύμφωνα με το οποίο κατά τις βουλευτικές εκλογές για την ανάδειξη των Ελλήνων Ευρωβουλευτών και τις

---

³² Μαυριάς Κώστας, Συνταγματικό Δίκαιο, Γ΄ Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2004, σελ. 379 – 380.

εκλογές για την ανάδειξη των αρχών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης οργανώνονται εκλογικά τμήματα σε κάθε φυλακή. Οι κρατούμενοι, οι οποίοι έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν, είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους και δεν τους έχει επιβληθεί στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων ως παρεπόμενη ποινή, ψηφίζουν με βάση ειδικούς εκλογικούς καταλόγους με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 27 του π.δ. 92/1994, που ισχύουν για τους δημοσίους υπαλλήλους. Ήδη το πρώτο εδάφιο της εν λόγω διάταξης αντικαταστάθηκε από την παρ. 46 του άρθρου 5 του Ν. 2623/1998, σύμφωνα με την οποία «κατά τις γενικές βουλευτικές εκλογές, τις εκλογές για την ανάδειξη αντιπροσώπων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το δημοψήφισμα οργανώνονται εκλογικά τμήματα σε κάθε φυλακή».

Ο Ελληνικός Σωφρονιστικός Κώδικας, ο οποίος εισήχθη με το Ν. 2776/1999 αναγνωρίζει το δικαίωμα του εκλέγειν στους κρατούμενους, οι οποίοι δεν το έχουν νόμιμα στερηθεί και επιπλέον προβλέπει την άσκησή του³³.

Η αδράνεια, την οποία παρουσίαζε η εκλογική και η σωφρονιστική νομοθεσία, καθώς και η σχετική διοικητική πρακτική ως προς την **άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τους κρατούμενους (κατάδικους ή φυγόδικους)**, οι οποίοι δεν τελούν υπό κατάσταση νόμιμης απαγόρευσης και δεν έχουν καταδικασθεί με αμετάκλητη απόφαση σε παρεπόμενη ποινή στέρησης των πολιτικών τους δικαιωμάτων υπήρξε αδικαιολόγητη.

Η μέχρι πρότινος μη συμμετοχή των κρατουμένων στην ψηφοφορία οφείλεται στη νομική και πραγματική τους αδυναμία να μεταβούν στο αντίστοιχο εκλογικό τμήμα της περιφέρειας στους εκλογικούς καταλόγους, της οποίας είναι εγγεγραμμένοι, λόγω του καθεστώτος στέρησης της σωματικής ελευθερίας υπό το οποίο τελούν (άρθρο 51 παρ. 3 Σ). Ο περιορισμός όμως του εκλογικού δικαιώματος όταν αυτός δεν έχει επιβληθεί ως παρεπόμενη

³³ **Άρθρο 5 Σωφρ. Κ.:** 1.- Κατά τις βουλευτικές εκλογές για την ανάδειξη των Ελλήνων ευρωβουλευτών οργανώνονται εκλογικά τμήματα σε κάθε κατάστημα κράτησης. Οι κρατούμενοι που έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν, είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους και τους έχει επιβληθεί παρεπόμενη ποινή στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων, ψηφίζουν με βάση ειδικούς εκλογικούς καταλόγους με την ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 27 του π.δ. 55/1999 (ΦΕΚ 58 Α) που ισχύουν για τους δημόσιους υπαλλήλους. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις της εκάστοτε ισχύουσας εκλογικής νομοθεσίας. 2.- Με κοινή απόφαση των υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Δικαιοσύνης ρυθμίζεται κάθε λεπτομέρεια αναγκαία για την εφαρμογή του άρθρου αυτού.

ποινή με αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ή ως αυτοδίκαιη συνέπεια της αμετάκλητης καταδίκης για κακούργημα προσκρούει ευθέως στο άρθρο 51 παρ. 3 εδ. Σ., το οποίο προσδιορίζει κατά τον τρόπο ρητό και αποκλειστικό τους λόγους στέρξης του εκλογικού δικαιώματος. Τυχόν απαγορευτική διάταξη της κοινής νομοθεσίας θα ήταν επομένως, παραμεριστέα ως αντισυνταγματική, ενώ η παράλειψη του νομοθέτη και της διοίκησης να διευκολύνουν την συμμετοχή των κρατουμένων στην ψηφοφορία προκαλεί την άμεση εφαρμογή του άρθρου 51 παρ. 3 Σ. (κάτι που στη σωφρονιστική πρακτική έχει, δυστυχώς, πολύ περιορισμένη σημασία, οπότε και καθίσταται αναγκαία η ρητή νομοθετική ή ρύθμιση του θέματος). Η αποκοπή, άλλωστε, των κρατουμένων από στοιχειώδεις μορφές πολιτικής συμμετοχής όπως η ψηφοφορία όχι μόνο δεν εξυπηρετεί το σωφρονιστικό στόχο της κοινωνικής και πολιτικής επανένταξης, αλλά αντίθετα τον υπονομεύει κατά τρόπο **άμεσο** και προκλητικό³⁴.

2.3.- Δικαίωμα εκλέγεσθαι κρατουμένων

2.3.1.- Τα θετικά προσόντα της εκλογιμότητας

Η άσκηση του **παθητικού εκλογικού δικαιώματος** (του δικαιώματος του εκλέγεσθαι) προϋποθέτει τη συνδρομή των θετικών προσόντων εκλογιμότητας, τα οποία ορίζονται απευθείας από το Σύνταγμα (άρθρο 55 παρ. 1 Σ) και την απουσία των αρνητικών προσόντων (κωλυμάτων).

Τα θετικά προσόντα εκλογιμότητας, τα οποία ορίζονται κατά τρόπο περιοριστικό από το Σύνταγμα είναι:

α) Η ιδιότητα του Έλληνα πολίτη (ελληνική ιθαγένεια).

β) Η νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν (ενεργητικό εκλογικό δικαίωμα), χωρίς να είναι αναγκαίο να συντρέχει και ικανότητα για άσκηση του εκλογικού δικαιώματος, που προϋποθέτει την εγγραφή στους εκλογικούς καταλόγους.

γ) Η συμπλήρωση του εικοστού πέμπτου έτους της ηλικίας κατά την ημέρα εκλογής (και όχι νωρίτερα όπως π.χ. κατά την ημέρα της ανακήρυξης των υποψηφίων).

---

³⁴ Βλ. Βενιζέλος Ευάγγελος, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, σελ. 337 – 338.

Όπως συνάγεται από τα παραπάνω η νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν (ενεργητικό εκλογικό δικαίωμα) συνιστά μια εκ των προϋποθέσεων άσκησης του παθητικού εκλογικού δικαιώματος (του δικαιώματος του εκλέγεσθαι) και κατά συνέπεια, οι κρατούμενοι, οι οποίοι έχουν στερηθεί το εκλογικό τους δικαίωμα με αμετάκλητη δικαστική απόφαση στερούνται αυτοδικαίως και το δικαίωμα του εκλέγεσθαι.

2.3.2.- Η στέρηση του δικαιώματος του εκλέγεσθαι ως συνέπεια στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων

Τα αποτελέσματα της αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων προσδιορίζονται στο άρθρο 63 Π.Κ.

Πιο συγκεκριμένα στη διάταξη του άρθρου 63 παρ. 3α ορίζεται ότι «η αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων έχει ως συνέπεια ότι εκείνος που καταδικάσθηκε δεν μπορεί να ψηφίζει και να εκλέγεται στις πολιτικές, δημοτικές και κοινοτικές εκλογές».

Επιπλέον, όπως ρητά αναφέρεται στη διάταξη του άρθρου 63 παρ. 3 η αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων έχει ως συνέπεια ότι εκείνος που καταδικάσθηκε χάνει οριστικά τα αιρετά δημόσια, δημοτικά ή κοινοτικά αξιώματά του, τις δημόσιες, δημοτικές ή κοινοτικές θέσεις που κατείχε....».

3.- ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

3.1.- Το δικαίωμα της ψήφου (Άρθρο 3 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ)

Η διάταξη του άρθρου 3 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, η οποία προβλέπει την διενέργεια εκλογών στην επικράτεια κάθε συμβαλλόμενου Κράτους έχει ως εξής: «Τα υψηλά συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να διενεργούν κατά λογικά διαστήματα ελεύθερες, μυστικές εκλογές κάτω από συνθήκες, οι οποίες επιτρέπουν την ελεύθερη έκφραση της λαϊκής θέλησης ως προς την εκλογή του νομοθετικού σώματος». Η διάταξη αυτή κατοχυρώνει την αρχή της ελεύθερης, μυστικής,

όπως και της καθολικής ψηφοφορίας³⁵. Επομένως δικαίωμα ψήφου έχουν όλοι όσοι συγκεντρώνουν τα προσόντα του εκλογέως, ενώ υπό προϋποθέσεις περιορισμοί της καθολικότητας του δικαιώματος δεν αποκλείονται.

Όσον αφορά την αναγκαστική ειδική κυριαρχική σχέση κράτους και κρατουμένων, ο περιορισμός του δικαιώματος του εκλέγειν στους κρατούμενους θεωρείται επιτρεπτός όταν αυτός προκύπτει από την θεσμική εφαρμογή του δικαιώματος³⁶.

3.2.- Η Απόφαση 62/2 της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα «εκλεκτορικά, αστικά και κοινωνικά δικαιώματα των κρατουμένων»

Η Απόφαση 62/2 της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία υιοθετήθηκε κατά την 01/02/1962 αφορά τη διαμόρφωση της άσκησης των εκλεκτορικών αστικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του ατόμου μετά την επιβολή στερητικής της ελευθερίας ποινής.

Ως προς τα πολιτικά δικαιώματα, δεν αποκλείεται ο υπό προϋποθέσεις περιορισμός τους στα πλαίσια της αναγκαστικής ειδικής κυριαρχικής σχέσης της φυλακής.

Ειδικώς, για τα εκλεκτορικά δικαιώματα η Απόφαση 62/2 προβλέπει ότι «Αν ο νόμος επιτρέπει στους εκλογείς να ψηφίζουν χωρίς να μεταβαίνουν προσωπικά στο εκλογικό τμήμα, ο κρατούμενο θα πρέπει να διαθέτει το προνόμιο αυτό, εκτός αν έχει στερηθεί το δικαίωμα ψήφου από το νόμο ή με δικαστική απόφαση»³⁷.

Εκτός της διευκόλυνσης του κρατουμένου προς άσκηση του εκλογικού του δικαιώματος όταν δεν το έχει στερηθεί, η Απόφαση προβλεπόμενη επιπλέον την παροχή της αναγκαίας πληροφόρησης, που σχετίζεται με τα δικαιώματα αυτά.

---

³⁵ Σαρμάς Ιωάννης Δ., Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Αναλυτική μελέτη των μεγάλων θεμάτων, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1998, σελ. 512.

³⁶ Βλ. ό.π. σελ. 512 – 513.

³⁷ Αλεξιάδης Στέργιος, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής, Επιλογή – Σχολιασμός – Απόδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 1991, σελ. 18.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

- **1013/1985 Εφ.Αθ.** («μέρα ενάρξεως υπολογισμού») Ποιν. Χρ. 1985, σελ. 1008 επ.
- **17/1991 Εφ.Λαρ.** («έναρξη της διάρκειας στέρησης»),
<http://lawdb.intrasoftnet.com/pls/dnom/nusg8.main>
- **1722/1985 Εφ.Αθ.** («αποκατάσταση με δικαστική απόφαση»)
<http://lawdb.intrasoftnet.com/pls/dnom/nusg8.main>
- **113/1959 Εφ.Πατρ.** («αυτοδίκαιη αποκατάσταση μετά τη συμπλήρωση του χρόνου αποστέρησης») Ποιν. Χρ. 1959, σελ. 41 επ.
- **159/1986 Εφ.Θεσσαλ.**
<http://lawdb.intrasoftnet.com./pls/dnom/nusg8.main>
- **112/1259 Εφ.Πατρ.** («έναρξη πενταετίας σε περίπτωση υφ' όρον απόλυσης») Ποιν. Χρ. 1959, σελ. 38 επ.
- **1478/1996 Α.Π.** («η στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων αλλοδαπού ισχύει μόνο αν αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια») Ποιν. Χρ. 1997, σελ. 1442 επ.
- **14/1982 Εφ.Κερκ.** («αποκατάσταση πολιτικών δικαιωμάτων σε περίπτωση ισόβιας αποστέρησης»), Ποιν. Χρ. 1983, σελ. 186 επ.
- **84/1978 Α.Π.** («παραβίαση Π.Κ. 61 λόγω στέρησης πολιτικών δικαιωμάτων χωρίς διαπίστωση ηθικής διαστροφής του χαρακτήρα του δράστη»), Ποιν. Χρ. 1978, σελ. 416 επ.
- **59/1964 Εφ.Πατρ.** («ημέρα ενάρξεως υπολογισμού σε περίπτωση προσωρινής απόλυσης») Ποινικά Χρονικά ΙΔ σελ. 302 επ.
- **1526/2002 ΑΠ** («αυτοδίκαιη αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων χωρίς τη συνδρομή των προϋποθέσεων του Π.Κ. 61»)
- **1601/2002 ΑΠ** («αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων χωρίς τη συνδρομή των προϋποθέσεων του Π.Κ. 61»)
- **766/2004 ΑΠ** («επιβολή της αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων σε περίπτωση φυλάκισης ακόμη και αν η ποινή που επιβλήθηκε είναι κατώτερη του ενός έτους») Ποινικός Λόγος 2/2004 σελ. 889 επ.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Ενδεικτικές δικαστικές αποφάσεις

14/1982 Εφ. Κερκ. («αποκατάσταση πολιτικών δικαιωμάτων σε περίπτωση ισόβιας κάθειρξης»), Ποινικά Χρονικά, 1983, σελ. 186 – 187

ΕΦΕΤΕΙΟΝ ΚΕΡΚΥΡΑΣ Αριθμ. 14/1982

Δικασταί: **Ι. Τσιρίκος**, Πρόεδρος, **Δ. Κώτικας**, **Ε. Δαμάσκος**, **Γ. Ρήγος** και **Αθ. Μπαλκίζας**

«Και στην περίπτωση της ισοβίου αποστερήσεως των πολιτικών δικαιωμάτων σύμφωνα με τις διατάξεις του προΐσχύσαντος Π.Ν. είναι δυνατή αποκατάσταση σύμφωνα με το άρθρο 66 Π.Κ., εφ' όσον πρόκειται για ευνοϊκότερη μεταχείριση».

Ο Π.Μ., κάτοικος Λευκίμμης, με αίτησή του, απευθυνόμενη προς τον Εισαγγελέα πλημμελειοδικών Κέρκυρας, ζητά την αποκατάσταση των πολιτικών του δικαιωμάτων, την οποία είχε αυτοδικαίως στερηθεί ισοβίως, κατά τις διατάξεις των αρ. 21 και 23 του Ποινικού Νόμου 1836, μετά την καταδίκη του σε ποινή καθείρξεως 20 ετών και 3 μηνών, για φόνο και οπλοχρησία με την 201/47 απόφαση του Δικαστηρίου των Συνέδρων του Μεσολογγίου, την οποία ποινή έχει ήδη εκτίσει. Η αίτηση αρμοδίως εισάγεται στο Συμβούλιο τούτο, με πενταμελή σύνθεση και με πρόταση του Εισαγγελέα Εφετών Κέρκυρας εφόσον είναι το Συμβούλιο Εφετών του Εφετείου, στην περιφέρεια του οποίου κατοικεί μονίμως ο αιτών, πρέπει δε να ερευνηθεί για αν κριθεί από νομική και ουσιαστική άποψη (βλ. αρ. 9,531 ΚΠοινΔ).

Κατά τις διατάξεις του άρθρου 66 Π.Κ. μετά παρέλευση χρονικού διαστήματος πέντε ετών, σε περίπτωση καταδίκης σε κάθειρξη ή θανατική ποινή, η οποία έχει μετατραπεί σε ποινή στερητική της ελευθερίας, εκείνος ο οποίος, ως συνέπεια της καταδίκης του στις παραπάνω ποινές, έχει στερηθεί τα πολιτικά του δικαιώματα μπορεί να ζητήσει την αποκατάστασή του. Το χρονικό αυτό διάστημα αρχίζει από την απότιση ή την έφεση με χάρη ή την παραγραφή της ποινής, η αποκατάσταση δε παρέχεται αν βεβαιωθεί ότι το διάστημα αυτό ο αιτών έζησε έντιμα και εξεπλήρωσε, όσο ήταν δυνατό, τις υποχρεώσεις που προέκυψαν από την εγκληματική του πράξη και

βεβαιώθηκαν δικαστικά (66 παρ. 1 εδαφ. α Π.Κ.). Ο Ποινικός Κώδικας δεν προβλέπει την ισόβια (διαρκή) στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, στην περίπτωση καταδίκης του σε πρόσκαιρη κάθειρξη, κατ' αντίθεση προς τον Ποινικό Νόμο (βλ. αρ. 59 – 62 Π.Κ., 21, 23, Π.Ν.). Συνεπώς και στην περίπτωση της ισόβιας αποστερήσεως των πολιτικών δικαιωμάτων, ως συνέπεια αμετάκλητης καταδίκης σε πρόσκαιρη κάθειρξη, σύμφωνα με τις διατάξεις του Π.Ν. δηλαδή, πριν από την 1 Ιανουαρίου 1951 (άρθρο 460 Π.Κ., βλ. και αρ. 461) είναι δυνατή η αποκατάσταση των πολιτικών δικαιωμάτων εκείνου που έχει καταδικασθεί, εφόσον πρόκειται για ευνοϊκότερη μεταχείρισή του, όπου επιβάλλεται η αναδρομική εφαρμογή ποινικών διατάξεων (βλ. αρ. 2 Π.Κ.) και με την διαδικασία των αρ. 531 – 532 ΚΠοινΔ., εφόσον οι δικονομικοί νόμοι έχουν γενικά αναδρομική ισχύ (βλ. και 596 ΚΠοινΔ., Τούση: Κώδιξ Ποινικής Δικονομίας, 2α εκδ. 1977, αρ. 596 Νο 1). Επομένως, η αίτηση είναι νόμιμη και πρέπει να εξεταστεί από ουσιαστική άποψη.

Νομολογία Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

- European Courg of Human Rights, Third Section, Dugoz c. Greece, Application no 40907/98, (Judgment 6 March 2001)
- European Courg of Human Rights, Second Section, Peers c. Greece, Application no 28524/95 (Judgment 19 April 2001)
- European Courg of Human Rights, Third Section, Perry v. The United Kingdom, Application no 63737/00 (Judgment 17 July 2003)
- European Courg of Human Rights, Portington v. Greece, (109/1997/893/1105), (Judgment 23 September 1998)
- European Courg of Human Rights, Première Section, Rivas c. France Pequête no 59584 (Arrêt 1 Avril 2004)
- European Courg of Human Rights, Third Section, Sadic Önder v Turkey Application no 28520/95 (Judgment 8 January 2004)
- European Courg of Human Rights, Third Section, Skalka v. Poland, Application no 43425/98 (Judgment 27 May 2003)
- European Courg of Human Rights, Second Section, Doerga v. The Netherlands, Application no 50210/99 (Judgment 27 April 2004)
- European Courg of Human Rights, Première Section, Hanaf c. France Pequête no 65346/01 (Arrêt 27 Novembre 2003)

- European Courg of Human Rights, Second Section, Kmetty v. Hungary, Application no 57967/00 (Judgment 16 December 2003)
- European Courg of Human Rights, First Section, Toteva v. Bulgaria, Application no 42027/98 (Judgment 19 May 2004)

Ιστοσελίδες:

- <http://www.amnesty.gr>
- <http://www.greekhelsinki.gr/bhr/greek/index.html>
- <http://www.hchr.gr>
- <http://www.uhcr.ch>
- <http://www.synigoros.gr>

Ακολουθούν ενδεικτικές δικαστικές αποφάσεις, όπως δημοσιεύονται στα Ποινικά Χρονικά:

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Αριθμ. 1478/1996

Προεδρεύων ο Αντιπρόεδρος Δ. Γουργουράκης, Εισηγητής ο Αρεοπαγίτης Γ. Νικολόπουλος, Εισαγγελεύς Α. Σταθόπουλος
 Δικηγόρος: Ε. Βασιλάκης

«Η Παρεπόμενη ποινή της στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων απειλείται αδιακρίτως για Έλληνες και για αλλοδαπούς καταδικασθέντες. – Δεν συνιστά υπέρβαση εξουσίας η επιβολή της σε αλλοδαπό καθώς οι συνεπαγόμενες στέρσεις αφορούν δικαιώματά του μόνο στα όρια της ελληνικής επικράτειας και επιβάλλεται για την περίπτωση που αυτός αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια. – Αιτιολογημένη η προσβαλλομένη απόφαση κατά το σκέλος της επιβληθείσας ποινής καθώς, αφενός αναφέρονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ήδη αναιρεσειόντος αφετέρου η ιδιαίτερη εξειδίκευση αυτών και της βαρύτητας της πράξης του περιγράφονται κατά την έκθεση των περιστατικών που συνιστούν την αντικειμενική υπόσταση των εγκλημάτων που διέπραξε. – Δεν συνιστά απόλυτη ακυρότητα λόγω κακής συνθέσεως η συγκρότηση του δικαστηρίου,

στο οποίο παραπέμπεται μετ' αναίρεση κατά το κεφάλαιο της ποινής η υπόθεση, εν όλω ή εν μέρει από άλλους δικαστές λόγω ρητά αναφερόμενης στην απόφαση ή συναγόμενης αδυναμίας συγκρότησής του από τους ίδιους δικαστές. – Αβάσιμος ο προσβαλλόμενος λόγος για εφαρμογή της διάταξης του επιεικέστερου νόμου 2408/96 καθώς η περί ενοχής απόφαση, ούσα αυτοτελής, κατέστη αμετάκλητη κατά το κεφάλαιο αυτό με σχετική απόφαση που εκδόθηκε πριν τη δημοσίευση του ως άνω νόμου, η προτεινόμενη δε διάταξη δεν χαρακτηρίζει την αποδιδόμενη πράξη ως ανέγκλητη».

Από τις διατάξεις των άρθρων 60, 63 και 5 του Π.Κ. συνάγεται ότι, προκειμένου για αξιόποινες πράξεις που τελούνται στο ελληνικό έδαφος, όταν ο δράστης καταδικάζεται σε πρόσκαιρη κάθειρξη επιβάλλεται σ' αυτόν και πρόσκαιρη στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων για δύο έως δέκα έτη. Η παρεπομένη αυτή ποινή της στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων, που συνεπάγεται είτε την απώλεια των τυχόν κατεχομένων δημοσίων, δημοτικών ή κοινοτικών αξιωμάτων είτε την ανικανότητα αποκτήσεως αυτών ή του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις πολιτικές ή δημοτικές εκλογές, επιβάλλεται από το δικαστήριο υποχρεωτικά είτε ο καταδικασθείς είναι ημεδαπός είτε αλλοδαπός, αφού απειλείται από το νόμο χωρίς διάκριση. Οι στέρησεις των δικαιωμάτων αυτών, ως αναγομένων στο χώρο του δημοσίου δικαίου, ισχύουν, βεβαίως, μέσα στα όρια της ελληνικής επικράτειας και δεν εκτείνονται, προκειμένου για αλλοδαπό, στα δημοσίου δικαίου δικαιώματα αυτού που παρέχονται από το Κράτος της ιθαγένειάς του. Η παρεπομένη ποινή των πολιτικών στέρησης στον αλλοδαπό δράστη από τα ελληνικά δικαστήρια επιβάλλεται για να ισχύσει στην περίπτωση κατά την οποία αυτός, μετά την έκτιση της κυρίας ποινής, αποκτήσει τυχόν στο μέλλον καθοιονδήποτε τρόπο την ελληνική ιθαγένεια. Εν προκειμένω, με την προσβαλλόμενη 62/1996 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Θράκης επιβλήθηκε στον κατηγορούμενο Γερμανό υπήκοο R.M. ποινή προσκαίρου καθείρξεως 16 ετών για κατοχή, μεταφορά και εισαγωγή στην ελληνική επικράτεια ναρκωτικών ουσιών. Επί πλέον επιβλήθηκε σ' αυτόν και παρεπομένη ποινή στέρησης των πολιτικών του δικαιωμάτων για τέσσερα χρόνια. Επομένως, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως του καταδικασθέντος αλλοδαπού υπηκόου ότι καθ' υπέρβαση της εξουσίας του το Δικαστήριο του επέβαλε την παρεπομένη ποινή της στέρησης των

πολιτικών δικαιωμάτων γιατί αυτά παρέχονται σ' αυτόν από το δίκαιο της πολιτείας του και η αποστέρησή τους ανάγεται στην κυριαρχική εξουσία του κράτους της Ιθαγένειάς του, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος γιατί στηρίζεται σε εσφαλμένη προϋπόθεση, αφού, όπως εκτέθηκε, η στέρηση δεν αφορά στα πολιτικά δικαιώματά του στη Γερμανία.

Επειδή από το άρθρο 79 του Π.Κ. προκύπτει ότι η διάταξη της παραγρ. 4 αυτού, κατά την οποία στην απόφαση αναφέρονται οι λόγοι που δικαιολογούν την κρίση του δικαστηρίου για την ποινή που επέβαλε, αναφέρεται στην παράγραφο 1 αυτού, στην οποία γίνεται λόγος περί της βαρύτητας του εγκλήματος και της προσωπικότητας του εγκληματία. Τα στοιχεία αυτά εκτιμά το δικαστήριο κατά την επιμέτρηση της ποινής και μνημονεύει στην απόφασή του, έχοντας υπόψη και τις παρεπόμενες σ' αυτό οδηγίες με τις παραγρ. 2 και 3 του ίδιου άρθρου για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος και της προσωπικότητας του δράστη χωρίς να είναι ανάγκη να αναφέρει στην απόφαση και τις οδηγίες αυτές. Στην προκειμένη περίπτωση, το Πενταμελές Εφετείο Θράκης, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη '96 απόφασή του, κατά την επιμέτρηση της ποινής που επέβαλε στο αναιρεσείοντα για τα παραπάνω εγκλήματα της κατοχής, μεταφοράς και εισαγωγής 31 κιλών ηρωίνης, για τα οποία είχε κηρυχθεί ένοχος με την προηγούμενη 86/1995 απόφασή του, έλαβε υπόψη τη βαρύτητα των ως άνω εγκλημάτων και προσωπικότητά του, καθώς και τα λοιπά κριτήρια που αναφέρονται στις παραγρ. 2 και άρθρου 79 Π.Κ., μεταξύ των οποίων το κέρδος, ως κινήσαν αίτιο, ο χαρακτήρας του, ο βαθμός της αναπτύξεώς του, οι ατομικές και κοινωνικές περιστάσεις, κάτω από τις οποίες έζησε από την παιδική ηλικία μέχρι την ενηλικίωσή του ή του, ο προηγούμενος οικογενειακός και κοινωνικός βίος του, ως υπαλλήλου του Δήμου Βόννης και η εν γένει διαγωγή του και τα έντονα αισθήματα μειονεξίας που του είχαν δημιουργηθεί. Ιδιαίτερη εξειδίκευση αυτών δεν ήταν αναγκαία ούτε της βαρύτητας του εγκλήματος ή της έντασης του δόλου γιατί τα στοιχεία αυτά πλήρως περιγράφονται κατά την έκθεση των περιστατικών που συγκροτούν την αντικειμενική υπόσταση των εγκλημάτων. Αβάσιμος, συνεπώς, παρίσταται ο δεύτερος λόγος της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως με τον οποίο ο αναιρεσείων πλήττει την προσβαλλόμενη απόφαση για έλλειψή της κατά το Σύνταγμα και το νόμο επιβαλλομένης ειδικής και

εμπεριστατωμένης αιτιολογίας ως προς την επιβληθείσα σ' αυτόν ποινή της καθείρξεως. Επειδή από τις διατάξεις των άρθρων 519, 520 του ΚΠΔ προκύπτει ότι, όταν αναιρείται απόφαση του δικαστηρίου της ουσίας κατά το κεφάλαιο της ποινής και παραπέμπεται η υπόθεση στο ίδιο δικαστήριο προς επιβολή της ποινής, το δικαστήριο τούτο συγκροτείται από τους δικαστές που δίκασαν προηγουμένως αν είναι δυνατόν. Επομένως, η αδυναμία συγκροτήσεως του δικαστηρίου της ουσίας στο οποίο παραπέμφθηκε η υπόθεση από τους ίδιους δικαστές και η συγκρότηση αυτού εν όλω ή εν μέρει από άλλους δικαστές, παρά την καθοδηγητική υπόδειξη του νομοθέτη, δεν συνιστά κακή σύνθεση και δεν επιφέρει την, κατά το άρθρο 171 παρ. 1 εδαφ. α' ΚΠΔ, απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας κατά την οποία εκδόθηκε η δεύτερη περί ποινής απόφαση, εφόσον δεν ήταν δυνατή η συγκρότηση από τους ίδιους. Στην προκειμένη περίπτωση, με τον τρίτο λόγο της υπό κρίση αιτήσεως προβάλλεται η αιτίαση ότι, ενώ η υπ' αριθ. 86/1995 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Θράκης αναιρέθηκε κατά την περί ποινής διάταξή της με την 25/1996 απόφαση του Αρείου Πάγου και παραπέμφθηκε η υπόθεση αυτή προς επιβολή νέας ποινής στον κατηγορούμενο και ήδη αναιρεσιόντα στο ίδιο δικαστήριο της ουσίας, συγκροτούμενο από τους ίδιους δικαστές, το Πενταμελές Εφετείο Θράκης, που εξέδωσε την προσβαλλομένη (δεύτερη) απόφαση περί ποινής δεν συγκροτήθηκε από τους ίδιους δικαστές και ότι εντεύθεν επήλθε απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας κατά την οποία εκδόθηκε η προσβαλλομένη 62/1996 απόφαση, λόγω κακής συνθέσεως του δικαστηρίου. Από την αναιρετική απόφαση 25/1996 του Αρείου Πάγου προκύπτει ότι η υπόθεση παραπέμφθηκε για την επιβολή ποινής στο ίδιο δικαστήριο συγκροτούμενο από τους ίδιους δικαστές, «εκτός αν αυτό είναι αδύνατο». Εξάλλου, όπως προκύπτει από τα πρακτικά αυτής, στη σύνθεση του δικαστηρίου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη (δεύτερη) απόφαση μετέσχον μόνο δύο από τους προηγούμενους δικαστές που είχαν εκδόσει την αναιρεθείσα 86/1995 απόφαση. Εξυπακούεται ότι δεν ήταν δυνατή η συγκρότηση αυτού από όλους τους ίδιους δικαστές που δίκασαν προηγουμένως. Η αδυναμία συμμετοχής όλων, που δεν είναι ανάγκη να αιτιολογείται ειδικά, έμμεσα προκύπτει ότι βεβαιώνεται στην προσβαλλομένη απόφαση, αφού μνημονεύεται στην αρχή των πρακτικών ότι εισάγεται για νέα συζήτηση κατόπιν της 25/1996 αποφάσεως του Αρείου Πάγου με την οποία

αναιρέθηκε η 86/1995 του Πενταμελούς Εφετείου Θράκης, εξού συνάγεται ότι η μη συγκρότηση του δικαστηρίου της παραπομπής εξολοκλήρου από τους ίδιους δικαστές κατά τα διαλαμβανόμενα στην οδηγία της αποφάσεως του Αρείου Πάγου οφείλεται σε αδυναμία λόγω ελλείψεως ή κωλύματος των προηγούμενων δικαστών, οι δύο εκ των οποίων άλλωστε, όπως γίνεται δεκτό και στην έκθεση αναιρέσεως, ήδη δεν υπηρετούσαν στο Εφετείο Θράκης, ο δε πέμπτος δικαστής προδήλως εκωλύετο. Επομένως, ο περί κακής συνθέσεως του δικαστηρίου και εντεύθεν απόλυτης ακυρότητας τρίτος λόγος της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως από το άρθρο 510 παρ. 1 εδαφ. Α' του ΚΠΔ είναι αβάσιμος.

Επειδή, κατά τη διάταξη του άρθρου 2 του Π.Κ., αν από την τέλεση της πράξεως μέχρι την αμετάκλητη εκδίκασή της ίσχυσαν δύο ή περισσότεροι νόμοι, εφαρμόζεται αυτός που περιέχει τις ευμενέστερες για τον κατηγορούμενο διατάξεις (1). Αν μεταγενέστερος νόμος χαρακτήρισε την πράξη όχι αξιόποινη (ανέγκλητη) παύει και η εκτέλεση της ποινής που επιβλήθηκε καθώς και τα ποινικά επακόλουθά της (2). Από τη διάταξη αυτή σαφώς προκύπτει ότι ως όριο εφαρμογής του ηπιότερου (ευμενέστερου) ουσιαστικού νόμου τίθεται το αμετάκλητο της εκδικάσεως. Όσο δηλαδή η υπόθεση είναι εκκρεμής ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου και του Αρείου Πάγου. Μετά την αμετάκλητη καταδίκη καμιά επιρροή δεν ασκεί ο επιεικέστερος νόμος στην εκτιόμενη ποινή, με μοναδική εξαίρεση την περίπτωση νεώτερης διάταξης που χαρακτηρίζει την πράξη όχι αξιόποινη (ανέγκλητη). Μετά την αμετάκλητη καταδίκη, εφαρμογή υπέρ του καταδικασθέντος κατηγορουμένου έχει μόνο ο καταλύων το αξιόποινο της πράξεως νόμος. Προϋπόθεση δηλαδή εφαρμογής της διατάξεως της παραγράφου 2 του άρθρου 2 του Π.Κ. είναι να έγινε η πράξη για την οποία εχώρησε αμετάκλητη καταδίκη ανέγκλητη, τουτέστιν να εκδοθεί νόμος που απαλλάσσει από κάθε ποινή την κατά το χρόνο τελέσεως τιμωρουμένη πράξη. Δεν είναι ανέγκλητη η πράξη και συνεπώς δεν έχει εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 2 του Π.Κ. όταν με νεώτερο νόμο, μετά την αμετάκλητη καταδίκη, τιμωρείται ηπιότερα. Πρέπει να επέρχεται ολοσχερής κατάλυση του αξιοποίνου της πράξεως με το μεταγενέστερο νόμο, δηλαδή να μη τιμωρείται καθόλου η πράξη και όχι να τιμωρείται με μικρότερη ποινή ή χωρίς επιβαρυντικές περιστάσεις. Στην προκειμένη περίπτωση, με την

86/1995 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Θράκης ο αναιρεσείων κατηγορούμενος κηρύχθηκε ένοχος αμετακλήτως κατοχής, μεταφοράς και εισαγωγής 31 κιλών ηρωίνης με την επιβαρυντική περίπτωση του άρθρου 8 του Ν. 1729/1987, που ίσχυε κατά το χρόνο της εκδικάσεως, ότι ο κατηγορούμενος ετέλεσε τις πράξεις υπό περιστάσεις που μαρτυρούν ότι είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος. Κατά την τοιούτη περί ενοχής διάταξή της η εν λόγω 86/1995 απόφαση του Εφετείου Θράκης είχε καταστεί αμετάκλητη μετά την απόρριψη των εναντίον αυτής λόγω αναιρέσεως κατά το κεφάλαιο περί ενοχής με την 25/1996 απόφαση του Αρείου Πάγου, που δημοσιεύθηκε στις 9 Ιανουαρίου 1996. Η αναίρεση περιορίστηκε μόνο στο κεφάλαιο της ποινής, ενώ η περί ενοχής απόφαση, ούσα αυτοτελής, είχε καταστεί αμετάκλητη κατά το άρθρο 546 παρ. 2 ΚΠΔ., μετά την απόρριψη των σχετικών λόγων αναιρέσεως. Επομένως ο τέταρτος και τελευταίος λόγος αναιρέσεως περί εφαρμογής του επιεικέστερου νόμου, ήτοι της διατάξεως του άρθρου 4 παρ. 2 περ. α' του Νόμου 2408/1996, που ισχύει από 4/6/1996, με την οποία καταργήθηκε η επιβαρυντική περίπτωση του άρθρου 8 του Ν. 1729/1987, όπως είχε τροποποιηθεί με το άρθρο 13 του Νόμου 2161/1993, είναι αβάσιμος και απορριπτέος. Τούτο διότι τόσο η πρώτη καταδικαστική (περί ενοχής) απόφαση (η 86/1995) του Εφετείου Θράκης, όσο και η προσβαλλομένη 62/1996 περί της ποινής, εδημοσιεύθησαν προ της ισχύος του Ν. 2408/1996 και συνεπώς η καταδίκη είχε καταστεί αμετάκλητη όταν επήλθε ο νόμος αυτός. Δεν συντρέχει, συνεπώς, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 2 του Π.Κ. και δη ούτε της παραγράφου 2 αυτού, γιατί η πράξη για την οποία καταδικάστηκε ο αναιρεσείων δεν έγινε ανέγκλητη, δηλαδή δεν έπαυσε καθεαυτή να είναι αξιόποινη, αλλά απλώς τιμωρείται ηπιότερα μετά την εξάλειψη της επιβαρυντικής περιστάσεως του ιδιαιτέρως επικίνδυνου. Μετά ταύτα, πρέπει ν' απορριφθεί στο σύνολό της η υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως και να καταδικασθεί ο αιτών στα δικαστικά έξοδα.

Πηγή: Ποινικά Χρονικά, 1997, σελ. 1442 επ.

3.- Άρθρα 59 – 66 Π.Κ.

Άρθρο 59

Αυτοδίκαιη αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων

1.- Η καταδίκη σε θανατική ποινή ή σε ισόβια κάθειρξη συνεπάγεται αυτοδικαίως τη διαρκή αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων του καταδικασμένου.

2.- Η καταδίκη σε κάθειρξη αόριστης διάρκειας σύμφωνα με το άρθρο 90³⁸ και επ. συνεπάγεται αυτοδικαίως τη δεκαετή αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων.

Άρθρο 60

Αποστέρηση σε περίπτωση καταδίκης σε πρόσκαιρη κάθειρξη

Στις καταδίκες σε πρόσκαιρη κάθειρξη επιβάλλεται και πρόσκαιρη αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων.

Άρθρο 61

Αποστέρηση σε περίπτωση καταδίκης σε φυλακή

Όταν ο δράστης καταδικάζεται σε φυλάκιση, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που προβλέπεται ειδικά ο νόμος επιβάλλεται και αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων για ένα έως πέντε έτη, αν **α)** η ποινή που επιβλήθηκε είναι ενός έτους και **β)** η πράξη που έχει τελεσθεί φανερώνει από

---

³⁸ **Άρθρο 90 Π.Κ.: Καθ' έξη υπότροποι εγκληματίες**

1.- Αν κάποιος, παρά ότι τιμωρήθηκε επανειλημμένα, αλλά τουλάχιστον τρεις φορές για κακούργηματα ή πλημμελήματα που πηγάζουν από δόλο, με ποινές στερητικές της ελευθερίας ή μία από τις οποίες ήταν τουλάχιστον κάθειρξη, διαπράξει νέο κακούργημα ή πλημμέλημα από δόλο το οποίο σε συνδυασμό με τις προηγούμενες πράξεις αποδεικνύει ότι είναι εγκληματίας καθ' έξη ή κατ' επάγγελμα επικίνδυνος για τη δημόσια ασφάλεια, το δικαστήριο, όταν η ποινή που πρέπει να επιβληθεί κατά τους όρους του προηγούμενου άρθρου είναι πρόσκαιρη κάθειρξη, του επιβάλλεται κάθειρξη αόριστης διάρκειας η ποινή αυτή εκτίεται σε ιδιαίτερα καταστήματα ή σε ιδιαίτερα τμήματα φυλακών. Στην απόφαση καθορίζεται μόνο το ελάχιστο όριο διάρκειας της κάθειρξης, το οποίο δεν μπορεί να είναι κατώτερο από τα δύο τρίτα του κατά το προηγούμενο άρθρο ανώτατου ορίου της ποινής.

2.- Ποινές στερητικές της ελευθερίας οι οποίες επιβλήθηκαν για πράξη που συνιστά κατά τους ελληνικούς νόμους κακούργημα ή πλημμέλημα από δόλο και οι οποίες εκτίθηκαν ολικά ή μερικά στην αλλοδαπή, λαμβάνονται υπόψη προκειμένου να εφαρμοστεί η ανωτέρω ποινή με την κάθειρξη εξομοιώνεται η κατά την ξένη νομοθεσία ποινή στέρησης της ελευθερίας που με βάση το περιεχόμενο της ανταποκρίνεται περισσότερο στην κάθειρξη.

τα αίτια, το είδος, τον τρόπο εκτέλεσής της και όλες τις άλλες περιστάσεις ηθική διαστροφή του χαρακτήρα του δράστη.

Άρθρο 62

Αποστέρηση σε περίπτωση καταδίκης σε περιορισμό σε ψυχιατρικό κατάσταση

Όταν ο δράστης καταδικάζεται σε περιορισμό σε ψυχιατρικό κατάσταση βάσει του άρθρου 38, αν η πράξη είναι κακούργημα, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 60, αν η πράξη είναι πλημμέλημα, οι διατάξεις των άρθρων 61 και 64.

Άρθρο 63

Αποτέλεσμα της αποστέρησης

Η αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων έχει ως συνέπεια ότι εκείνος που καταδικάστηκε: **1)** Χάνει οριστικά τα αιρετά δημόσια, δημοτικά ή κοινοτικά αξιώματά του, τις δημόσιες δημοτικές ή κοινοτικές θέσεις που κατείχε, κάθε βαθμό του στο στρατό, την ιδιότητα του δικηγόρου, καθώς επίσης και τις επίτιμες θέσεις κατά παράσημα, **2)** δεν μπορεί να αποκτήσει τα παραπάνω, είτε διαρκώς, στην περίπτωση της παρ. 1 του άρθρου 59, είτε κατά το χρόνο που ορίζει ο νόμος ή η απόφαση, στην περίπτωση της παρ. 2 του άρθρου 59 και στις περιπτώσεις των άρθρων 60, 61 και 62, **3)** δεν μπορεί κατά την διάκριση του προηγούμενου αριθμού: **α)** να ψηφίζει και να εκλέγεται στις πολιτικές, δημοτικές ή κοινοτικές εκλογές, **β)** να αποτελεί μέρος των ορκωτών δικαστηρίων και να διορίζεται πραγματογνώμονας από οποιαδήποτε δημόσια αρχή.

Άρθρο 64

Μερική αποστέρηση σε περίπτωση φυλάκισης

Σε περίπτωση φυλάκισης το δικαστήριο μπορεί εφόσον υπάρχουν οι όροι του άρθρου 61, να επιβάλλει μερική αποστέρηση ορισμένων από τα δικαιώματα που αναφέρονται στο άρθρο 63, αν από το είδος της πράξης και

τις λοιπές περιστάσεις αποκλείεται το ενδεχόμενο να γίνει κατάχρηση των δικαιωμάτων που διατηρούνται.

Άρθρο 65

Υπολογισμός του χρόνου της αποστέρησης

1.- Το αποτέλεσμα της ολικής ή μερικής αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων αρχίζει μόλις η απόφαση γίνει αμετάκλητη. Η διάρκειά της υπολογίζεται από την επόμενη της ημέρας κατά την οποία συμπληρώθηκε η έκτιση ή παραγράφηκε ή χαρίστηκε η στερητική της ελευθερίας ποινή, μαζί με την οποία είχε επιβληθεί η αποστέρηση.

2.- Στην περίπτωση του άρθρου 105 παρ. 1 και 2, η διάρκεια υπολογίζεται από την επομένη της προσωρινής απόλυσης από τις φυλακές. Στις περιπτώσεις των άρθρων 71 και 72 από την επομένη της απόλυσης του καταδίκου από το κατάστημα στο οποίο βρισκόταν.

Άρθρο 66

Αποκατάσταση

1.- Όποιος αποστερήθηκε τα πολιτικά του δικαιώματα (κατά τα άρθρα 59 – 65) μπορεί με αίτηση του να αποκατασταθεί σ' αυτά από το δικαστήριο. Η αποκατάσταση, όταν η καταδίκη αφορά κάθειρξη ή θανατική ποινή που μετατράπηκε σε ποινή στερητική της ελευθερίας, μπορεί να γίνει μετά πέντε έτη όταν αφορά φυλάκιση, μετά τρία έτη από τότε που εκτίθηκε, χαρίστηκε ή παραγράφηκε η ποινή ή, στις περιπτώσεις των άρθρων 71 και 72, από τότε που εκτίθηκε ή παραγράφηκε το μέτρο ασφάλειας. Για να χορηγηθεί η αποκατάσταση πρέπει να βεβαιωθεί ότι στο διάστημα αυτό ο αιτών έζησε έντιμη ζωή και εκπλήρωσε (όσο) μπορούσε τις υποχρεώσεις που προέκυψαν από το έγκλημα και βεβαιώθηκαν δικαστικά. Αν η αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων που προβλέπει το άρθρο 11 παρ. 1 επιβλήθηκε μετά την έκτιση ή την άφεση λόγω χάρης ή την παραγραφή της ποινής, ή αποκατάσταση μπορεί να γίνει μετά τρία έτη από την ημέρα που έγινε αμετάκλητη η απόφαση του πλημμελειοδικείου η οποία είχε απαγγείλει την αποστέρηση.

2.- Στην περίπτωση καταδίκης σε περιορισμό σε ψυχιατρικό κατάσταση η αποκατάσταση που προβλέπει η παρ. 1 μπορεί να χορηγηθεί μετά πέντε έτη, αν η πράξη είναι κακούργημα και μετά τρία αν η πράξη είναι πλημμέλημα.

3.- Αν η αίτηση για αποκατάσταση απορριφθεί, δεν μπορεί να επαναληφθεί πριν περάσουν δύο έτη.

4.- Η διαδικασία με την οποία χορηγείται η αποκατάσταση ρυθμίζεται στην ποινική δικονομία.

4.- Άρθρα 4 – 5

Άρθρο 4

Δικαιώματα των κρατουμένων

1.- Κατά την εκτέλεση της ποινής δεν περιορίζεται κανένα άλλο ατομικό δικαίωμα των κρατουμένων εκτός από το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία.

2.- Οι κρατούμενοι δεν εμποδίζονται, λόγω της κράτησής τους, στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και την άσκηση των δικαιωμάτων που τους αναγνωρίζει ο νόμος, αυτοπροσώπως ή με αντιπρόσωπο.

Άρθρο 5

Δικαίωμα του εκλέγειν

1.- Κατά τις βουλευτικές εκλογές και τις εκλογές για την ανάδειξη των Ελλήνων ευρωβουλευτών οργανώνονται εκλογικά τμήματα σε κάθε κατάσταση κράτησης. Οι κρατούμενοι που έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν, είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους και δεν τους έχει επιβληθεί αμετάκλητα παρεπόμενη ποινή στέρησης πολιτικών δικαιωμάτων, ψηφίζουν με βάση ειδικούς εκλογικούς καταλόγους με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 27 του π.δ. 55/1999 (ΦΕΚ 58 Α) που ισχύουν για τους δημόσιους υπαλλήλους. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις τις εκάστοτε ισχύουσας εκλογικής νομοθεσίας.

2.- Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Δικαιοσύνης ρυθμίζεται κάθε λεπτομέρεια αναγκαία για την εφαρμογή του άρθρου αυτού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τα πολιτικά δικαιώματα στα οποία περιλαμβάνονται το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι καταρχήν ισχύουν και εφαρμόζονται καθολικά. Επομένως, τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και εφαρμόζονται και υπέρ των κρατουμένων στα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας. Επιπλέον, αποτελεί συνταγματική επιταγή η προστασία τους (ενν. προστασία των πολιτικών δικαιωμάτων) από το κράτος ενάντια σε οποιαδήποτε προσβολή τους.

Εντούτοις, οι περιορισμοί των δικαιωμάτων αυτών με την μορφή της στέρησης, οι οποίοι είναι σύμφωνοι με το Σύνταγμα είναι κατ' επέκταση και επιτρεπτοί.

Πιο συγκεκριμένα, το Σύνταγμα ορίζει ότι ο νόμος δεν μπορεί να περιορίσει το εκλογικό δικαίωμα, εκτός αν δεν έχει συμπληρωθεί το κατώτατο όριο ηλικίας, λόγω ανικανότητας για δικαιοπραξία ή συνεπεία αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για ορισμένα εγκλήματα. Τα άρθρα 59 – 66 του Ποινικού Κώδικα ορίζουν τις συνέπειες της αμετάκλητης ποινικής καταδίκης ως προς την άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν και των λοιπών πολιτικών δικαιωμάτων. Ορίζουν επίσης, τα σχετικά με τον υπολογισμό του χρόνου αποστέρησης, καθώς και την αποκατάσταση στα δικαιώματα αυτά.

Όσον αφορά τους κρατουμένους, οι οποίοι στερούνταν την δυνατότητα άσκησης του εκλογικού τους δικαιώματος και αποκαταστάθηκαν ή εκείνους, οι οποίοι δεν έχουν στερηθεί το δικαίωμα αυτό, όμως κωλύονται εκ των πραγμάτων να το ασκήσουν, υποκείμενοι σε προσωρινή αναστολή της άσκησης του, υπήρχε μέχρι πρόσφατα νομοθετικό κενό. Κατ' αυτόν τον τρόπο, όμως παραβιαζόταν η συνταγματική διάταξη, η οποία δεν επιτρέπει περιορισμούς του εκλογικού δικαιώματος για άλλους λόγους, εκτός από την ανηλικότητα, την ανικανότητα προς δικαιοπραξία και την αμετάκλητη ποινική καταδίκη για ορισμένα εγκλήματα.

Προς τον σκοπό της διευκόλυνσης της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος των κρατουμένων, οι οποίοι δεν στερούνται το εκλογικό τους δικαίωμα προστέθηκε με το άρθρο 3 παρ. 9 Ν. 2408/1996 (άρθρο 48 Α στο Νόμο 85/1989). Σύμφωνα με τα οριζόμενα σε αυτό κατά τις βουλευτικές εκλογές, τις εκλογές για την ανάδειξη των Ελλήνων Ευρωβουλευτών, καθώς και τις εκλογές για την ανάδειξη των αρχών της τοπικής αυτοδιοίκησης

οργανώνονται εκλογικά τμήματα σε κάθε φυλακή. Οι κρατούμενοι, οι οποίοι έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν, είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους και τους έχει επιβληθεί αμετάκλητη παρεπόμενη ποινή στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων ψηφίζουν βάσει ειδικών εκλογικών καταλόγων, αναλόγως εφαρμοζόμενων των διατάξεων του άρθρου 27 π.δ. 92/1994 για τους δημοσίους υπαλλήλους. Νεότερη είναι η ρύθμιση της παραγράφου 46 του άρθρου 5 του Ν. 2623/1998, σύμφωνα με την οποία «κατά τις γενικές βουλευτικές εκλογές τις εκλογές για την ανάδειξη των αντιπροσώπων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το δημοψήφισμα οργανώνονται εκλογικά τμήματα σε κάθε φυλακή».

Οι κρατούμενοι οι οποίοι έχουν στερηθεί το εκλογικό τους δικαίωμα με αμετάκλητη δικαστική απόφαση, στερούνται αυτοδικαίως και το δικαίωμα του εκλέγεσθαι.

Εν κατακλείδι, η κρατούμενοι ασκούν το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι, όπως και κάθε συνταγματικό τους δικαίωμα μέχρι το σημείο που αυτά δεν έρχονται σε αντίθεση με το συνταγματικά αναγνωρισμένο και κατοχυρωμένο θεσμό της φυλακής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ – ΛΗΜΜΑΤΑ

Δικαίωμα Εκλέγειν και Εκλέγεσθαι κρατουμένων

Περίληψη

Στην προκειμένη εργασία με θέμα **«Δικαίωμα Εκλέγειν και Εκλέγεσθαι κρατουμένων»** διαρθρώνεται σε τρία κύρια μέρη.

Το πρώτο μέρος αναφέρεται στον ορισμό και της κατηγορίες, διακρίσεις και την άσκηση των συνταγματικών δικαιωμάτων, τα πολιτικά δικαιώματα και συγκεκριμένα το δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι, όπως αυτό ορίζεται στο Σύνταγμα.

Το δεύτερο μέρος αναφέρεται στα δικαιώματα και τους θεσμούς, τις ειδικές κυριαρχικές ή εξουσιαστικές σχέσεις και την ποινική σχέση ως ειδική κυριαρχική ή εξουσιαστική σχέση.

Στο τρίτο μέρος, το οποίο αποτελεί και το κυριότερο τμήμα της εργασίας παρατίθεται τα δικαιώματα και εκλέγειν και εκλέγεσθαι των κρατουμένων, όπως ρυθμίζεται στο Σύνταγμα, τον Ποινικό Κώδικα και το Σωφρονιστικό Κώδικα.

Summary

In the above product about **“Prisoner’ s right to vote and to be eligible”** is divided to three main parts.

The first one refers to the definition and the categories, the brackets and the influence of constitutional rights, the political rights and particularly the right to vote and the right to be eligible.

The second one refers to rights and institutions, and specific sovereign relations and penal relations an a specific sovereign relation.

In the third and last one part, which is the most important of this project are presented imprisoned people’ s right to vote and the right to be eligible.

Λήμματα

Πολιτικά δικαιώματα, Δικαίωμα εκλέγειν, Δικαίωμα εκλέγεσθαι, Κρατούμενοι

Entries

Political rights, The right to vote, The right to be eligible, Prisoners

ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Βιβλιογραφία

Αλεξιάδης Στέργιος, Ανθρώπινα Δικαιώματα ποινική καταστολή, Δώδεκα μελέτες, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1990

Αλεξιάδης Στέργιος, Κείμενα Αντεγκλητικής Πολιτικής, Επιλογή – Σχολιασμός – Απόδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1991

Αλεξιάδης Στέργιος, Σωφρονιστική, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2001

Αλεξιάδης Στέργιος – Πανούσης Γιάννης, Σωφρονιστικοί Κανόνες, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002

Αναγνωστάκης Στέφανος, Σωφρονιστικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Θεσσαλονίκη, 1978

Ανδρουλάκης Ν., Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος, Θεωρία για το Έγκλημα, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2000

Βενιζέλος Ευάγγελος, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1991

Δαγτόγλου Π.Δ., Συνταγματικό Δίκαιο Ατομικά Δικαιώματα Α΄, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005

Δημητρόπουλος Ανδρέας, Οργάνωση και Λειτουργία του Κράτους, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Β΄, Αθήνα 2001

Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου Τόμος Γ΄, Ημιτόμος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005

Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ΄, Ημιτόμος ΙΙ, Αθήνα 2005

Καρράς Α., Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1998

Κουράκης Νέστωρ, Εγκληματολογικοί Ορίζοντες Α΄: Θεωρία και πρακτική της ποινικής καταστολής, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1991

Κουράκης Νέστωρ, Ποινική Καταστολή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005

Μάνεσης Αριστόβουλος, Ατομικές Ελευθερίες Α΄, Εκδοτικός Οίκος Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1979

Μαυριάς Κώστας, Συνταγματικό Δίκαιο, Γ΄ Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2004

Σαρμάς Ιωάννης Δ., Η Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Αναλυτική μελέτη των μεγάλων θεμάτων, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα – Κομοτηνή, 1998

Σπινέλλη Κ.Δ., Εγκληματολογία, Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις Πανεπιστημιακές Παραδόσεις α΄, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1985

Σπινέλλη Κ.Δ., Τσήτουρα Α., Κρατούμενοι και δικαιώματα του ανθρώπου, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1997

Σπυριδάκης Ι., Γενικές Αρχές Α΄, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα = Κομοτηνή 1985, ΤΕΥΧ. Β΄ 1987, σελ. 120επ.

Τσήτουρα Αγγαίια, Αντεγληματική πολιτική και Δικαιώματα του Ανθρώπου, Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1997

Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Β΄ Έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2002

Ειδικά Νομικά Περιοδικά

Νομικό Βήμα

Ποινικά Χρονικά

Σωφρονιστική Επιθεώρηση

Το Σύνταγμα

Αρθρογραφία

Αλεξιάδης Στέργιος, Τα Συνταγματικά Δικαιώματα των κρατουμένων σε διάλογο, Ποιν.Χρ. ΛΘ΄ 785

Αναγνωστάκης Κ. Στέφανος, Τα δικαιώματα των κρατουμένων και η προστασία τους, ΝοΒ, 1984

Μανιτάκης Αντώνης, Τα Συνταγματικά Δικαιώματα των κρατουμένων και η δικαστική προστασία τους, Ποιν.Χρ. ΛΘ΄ 161

Τσήπουρα Αγλαΐα, Τα εκλεκτορικά, αστικά και κοινωνικά δικαιώματα των κρατουμένων, Σωφρονιστική Επιθεώρηση, ΙΓ', 1960 35

Χατζή Τ. Χρύσα, Η φυλάκιση ως ειδική σχέση εξουσίασης, το Σ 1995

Διαδίκτυο

<http://www.law.uoa.gr>

<http://law.uoa.gr/~adimitrop>

<http://lawtb.intrasoftnet.com/pls/dnom/nusg8.main>

<http://www.greeklaws.com/pubs>